

Brodski novinar Tomislav Mesić - prilog biografiji

Stipić, Ivan

Source / Izvornik: **Prilozi za povijest Broda i okolice. Knjiga 6, 2023, 6, 45 - 92**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Accepted version / Završna verzija rukopisa prihvaćena za objavljivanje (postprint)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:262:196718>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

repository.unisb.hr - The digital repository is a digital collection of works by the University of Slavenski Brod.

Ivan Stipić

Sveučilište u Slavanskom Brodu

BRODSKI NOVINAR TOMISLAV MESIĆ – PRILOG BIOGRAFIJI

UDK 070Mesić, T.
Izvorni znanstveni rad

U Slavanskom Brodu kroz prvu polovinu 20. stoljeća tiskano je više od trideset novinskih naslova. Sredinom 30-ih godina, prvo kao novinar, a kasnije i kao urednik jednog od najdugovječnijih slavanskobrodskih novina, tjednika *Istina*, pojavljuje se Tomislav Mesić. Uz novinarski rad, poznat je njegov građanski aktivizam manifestiran kroz istaknuti rad u vjerskim i kulturnim udrugama i promidžbeni rad za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske. O njegovom humanitarnom i političkom radu za boravka u emigraciji, najprije u Austriji, a zatim i u Sjedinjenim Američkim Državama, pjesništvu, kao i o specifičnim pitanjima hrvatske kulture kojima se kao novinar bavio više od pola stoljeća, u Hrvatskoj se gotovo ništa ne zna. Totalitarni komunistički sustav i njemu svojstveno novinarstvo odlučili su Mesićevo ime izbrisati iz svijesti naroda kojem je pripadao. Nastanak suverene i samostalne Republike Hrvatske i demokratizacija medija u njoj onemogućili su njegov potpuni zaborav. U okviru *Biblioteke Brodski pisci* 2003. godine po prvi put je o Tomislavu Mesiću u Brodu objavljen opširniji biobibliografski prilog Stribora Uzelca Schwendemanna, 2016. dobio je svoju natuknicu u *Leksikonu brodskih pisaca*, a 2021. godine u tjedniku *Posavska Hrvatska* i jedan manji autorski prilog Zvonimira Toldija. Sva tri uratka kao izvore koriste gotovo isključivo građu koja im je bila dostupna u Slavanskom Brodu. Kako u dosadašnjem pisanju o životu i radu Tomislava Mesića nisu korišteni obimni izvori o njegovom radu nastali u Zagrebu i izvan Hrvatske, ponajviše u Sjedinjenim Američkim Državama, autor ovog rada će na osnovi dostupnih izvora i građe o Tomislavu Mesiću, kao i na osnovi dijela njegovih novinarskih radova, upotpuniti znanja o tom značajnom hrvatskom novinaru i slavanskobrodskom zavičajniku.

Ključne riječi: Tomislav Mesić, Slavanski Brod, Bosanski Brod, novinarstvo, kultura

Uvod

Tomislav Mesić, jedan od najistaknutijih slavanskobrodskih novinara iz prve polovine 20. stoljeća, zahvaljujući nametnutoj šutnji brodskih medija,

gotovo je u potpunosti prepušten zaboravu, kao uostalom i mnogi drugi historioografske pozornosti vrijedni Brođani (Josip Pusztay, Adolf Dujmić, Josip Koprivčević, Josip Mirković, Rudolf Viktor, Mato Orišković...) koji su jednostavno *bili na pogrešnom mjestu, u pogrešno vrijeme*. Cilj ovog rada je objediniti dostupnu građu i izvore i na osnovi njih dati prilog Mesićevoj biografiji, s naglaskom na njegovo djelovanje u lokalnoj zajednici. Iako dva zasebna grada, Slavonski Brod i Bosanski Brod do 1945. godine funkcioniraju gospodarski i kulturno kao jedinstvena, gotovo nedjeljiva cjelina, a Mesić živi i djeluje podjednako u Bosanskom i Slavonskom Brodu od 30-tih godina 20. stoljeća pa sve do kraja Drugog svjetskog rata, te ga ne možemo promatrati izdvojeno iz tog konteksta. Stoga ćemo dalje u ovom radu koristiti termin *brodski* kao zajednički termin vezan za oba grada u kojima je Mesić djelovao.

Pjesnički i novinarski rad Tomislava Mesića, njegov građansko-aktivistički rad u različitim udrugama (Križarskoj organizaciji unutar Katoličke akcije, HKD Napredak, Matici hrvatskoj i dr.) te njegov politički angažman na mjestu opunomoćenika za promidžbu Nezavisne Države Hrvatske,¹ kao ni njegov vrlo aktivan život u emigraciji do osamostaljenja Republike Hrvatske, nije u Hrvatskoj istraživani niti sustavno prezentiran. Nešto podataka o njemu donosi nam povjesničarka Slavica Hrečkovski,² a o njegovom novinarskom radu knjiga o povijesti brodskog novinstva autora Stjepana Blažanovića iz 1984.³

Po raspadu komunističke Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, s demokratizacijom medija u Republici Hrvatskoj, 2003. godine Stribor Uzelac Schwendemann objavljuje prvi značajniji biobibliografski rad o Mesiću, u zajedničkoj monografiji posvećenoj njemu i još jednom prešućivanom zavičajniku, Josipu Koprivčeviću. U njemu Schwendemann za Mesića tvrdi kako je:

¹ HR, HDA, 1561, Republički sekretarijat unutrašnjih poslova Služba državne sigurnosti Socijalističke Republike Hrvatske (dalje: RSUP SDS SRH), 013.0.37, *Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata sa područja kotara Slavonski Brod*, 5; HR, HDA, f. 306, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Hrvatske, kut. 689, „Odluka o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača – Tomislav Mesić, Zh broj 31962, 4. 10. 1945.“.

² Slavica Hrečkovski, *Hronologija radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta u Bosanskom Brodu i okolini 1894-1945*. (Bosanski Brod: Opštinski odbor SUBNOR-a, 1969), 57; Slavica Hrečkovski, *Slavonski Brod u NOB i socijalističkoj revoluciji 1941-1945*. (Slavonski Brod: Historijski institut Slavonije i Baranje, 1982), 23, 112.

³ Stjepan Blažanović, *Novine brodskog Posavlja: stoljeće brodskog novinstva (1894-1994)* (2. dopunjeno izd., Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, 1994), 79-81, 83, 102.

„po znanju, pameti, intelektualnoj kapaciranosti, ali i energiji, moralu i elanu prema onome što je radio – odmah iza, do današnjeg dana nenadmašenog, Milana Kerdića, urednika i jedinog profesionalnog novinara prvog brodskog lokalnog lista *Posavska Hrvatska* (1894.-1898.)“.⁴

No, Schwendemannov rad ima ozbiljnijih nedostataka poradi autoru nedostupnih/neuobzirenih izvora o Mesiću koji se nalaze u Zagrebu i drugdje izvan Slavenskog Broda.⁵ *Leksikon brodskih pisaca* iz 2016. godine sadrži, na gotovo isti način nedostatnu, biobibliografsku natuknicu o Mesiću,⁶ a Zvonimir Toldi u tjedniku *Posavska Hrvatska* 2021. godine u okviru svoje stalne kolumne „101 brodska priča“ predstavlja čitateljima novinarski rad Tomislava Mesića s naglaskom na njegov rad u okvirima promidžbenog ureda NDH.⁷ Prvo temeljitije istraživanje Mesića i njegovog rada poduzeli su Mato Artuković i Ivan Stipić te na osnovi istraženog napisali biografsku natuknicu za *Hrvatski biografski leksikon* 2022. godine.⁸

Sve navedeno, kao i značajni izvori, ponajprije Mesićevi novinarski prilozi pohranjeni u Zbirci iseljeničkog tiska Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, dostupno arhivsko gradivo Hrvatskog državnog arhiva iz Zagreba, dio publicirane literature različitih autora (Slavica Hrečkovski, *Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije*,⁹ Stjepan Blažanović, Vladimir Rem,¹⁰

⁴ Stribor Uzelac Schwendemann (prir.), *Odabrani tekstovi: Josip Koprivčević / Tomislav Mesić* (Vinkovci: Riječ, 2003), 103.

⁵ Stribor Uzelac Schwendemann je svakako vrlo vrijedan brodski kroničar, no njegov pristup istraživanju zadatih tema prilično je površan, oskudan korištenim izvorima i općenito metodološki vrlo upitan. Publicirana Schwendemannova djela ne prate zakonitosti znanosti, nego književnosti, te ih žanrovski najbliže možemo odrediti kao crtice i feljtone [nap. I. S.].

⁶ Ivan Stipić, Mirna Grubanović i Darija Mataić Agičić, *Leksikon brodskih pisaca* (Slavonski Brod: Gradska knjižnica; Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, 2016), 197.

⁷ Zvonimir Toldi, „U samom vrhu brodskog novinarstva“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 9. IV. 2021., 17.

⁸ Mato Artuković i Ivan Stipić, „Mesić, Tomislav (Tomica)“, u: *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža), neobjavljena biografska natuknica prihvaćena za objavu.

⁹ Milan Blažeković, *Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije* (Zagreb: Školske novine; Pergamena, 1996), 311.

¹⁰ Vladimir Rem, „Brodsko 'sedma sila' u kulturnom ozračju“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 4. VI. 1999., 19; Vladimir Rem, „Milan Kerdić, Franjo Dujmović, Adolf Dujmić, Tomislav Mesić i Ivan Tomac legende su brodskog novinstva“, *Novi Brodski list* (Slavonski Brod), 29. I. 1998., 8.

Dinko Šakić,¹¹ Božidar Novak,¹² Petar Požar,¹³ Vjekoslav Vrančić,¹⁴ Vinko Nikolić,¹⁵ Andrija Lukinović i Ivan Pomper,¹⁶ Mario Jareb)¹⁷ i izvori iz suvremenog lokalnog tiska (*Novi Brodski list*, *Posavska Hrvatska*) korišteno je u radu kako bi se dao makar djelomičan prilog biografiji značajnog brodskog novinara Tomislava Mesića.

Autoru ovog priloga nije bio dostupan veliki dio američkih tiskovina u kojima je pisao Tomislav Mesić. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu posjeduje komplet austrijskog mjesečnika *Glasnik Srca Isusova i Marijina*, koji je u svim svojim brojevima, do prestanka izlaza 1968., objavljivao Mesićeve priloge. Dio navedenih priloga potpisanih pseudonimom *Slav*, prepoznati su kao Mesićevi, dok ostale priloge nije moguće izdvojiti i atribuirati kao njegove jer ih je objavljivao pod drugim pseudonimima ili nepotpisane. U radu će se na jednom mjestu dati najvažniji biografski podaci o Mesiću s naglaskom na djelovanje u Brodu. Nemogućnost uvida u ukupnu Mesićevu novinarsku produkciju otvara mogućnost možebitnog značajnijeg proširenja teme i zaokreta u prikazu njegove biografije u nekom budućem istraživanju.

Život i rad Tomislava Mesića do odlaska u emigraciju 1945. godine

Tomislav Mesić rođen je 29. rujna 1912. godine u Čajniču od oca Stjepana koji je kao financijski stručnjak tu vršio svoju službu i majke Emilije Čorak Mažuranić. Sa samo tri godine Tomislav seli s obitelji u Bosanski Brod,

¹¹ Dinko Šakić, *S Poglavnikom u Alpama: 1946 godine (dio uspomena iz veće cjeline)* (Split: Laus, 2001), 42.

¹² Božidar Novak, *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću* (Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga; Press data, medijska agencija HND-a, 2005), 301.

¹³ Petar Požar, *Leksikon povijesti novinarstva i publicistike* (Split: vl. naklada, 2001), 311, 482, 566, 620.

¹⁴ Vjekoslav Vrančić, *Branili smo državu: Uspomene, osvrti, doživljaji* (Washington: HB Press, 2006), 425; Vjekoslav Vrančić, *U službi Domovine* (Washington: HB Press, 2007), 339-340.

¹⁵ Vinko Nikolić, *Pred vratima domovine: susret s hrvatskom emigracijom 1965.: dojmovi i razgovori* (Zagreb: Art studio Azinović, 1995), knj. 1, 177, 258; knj. 2, 248-251.

¹⁶ Andrija Lukinović i Ivan Pomper, *Vilim Cecelja: Utjelovljena hrvatska caritas* (Zagreb: Glas Koncila, 2009), 409-414.

¹⁷ Mario Jareb, *Mediji i promidžba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016).

gdje je završio pučku školu. Zna se kako je gimnaziju pohađao u Slavonskom Brodu, gdje je školske godine 1929/30.

„u 5a razredu išao na popravni ispit u septembarskom roku, ali ga nije prošao. Iste godine na gimnaziji je privatno polagao peti razred, no ni tada ga nije položio. U izvještajima iz slijedećih godina Tomislava više nema među učenicima brodske gimnazije.“¹⁸

Pouzdanih podataka o njegovom daljnjem školovanju nema. Franjo Dujmović¹⁹ u jednom svojem pismu navodi kako je 1931. novopostavljeni ravnatelj gimnazije, „vele-Srbin“ Lazar Čelap, razjurio hrvatske profesore i isključio iz sedmog razreda Tomislava Mesića i još neke zbog političkih nazora. Navodi i kako je Mesić 1932. godine bio među uhićenima i osuđenima demonstrantima u Bosanskom Brodu koji su tražili puštanje uhićenog tajnika Hrvatske seljačke zadruge na obilježavanju četvrte obljetnice ubojstva hrvatskih zastupnika u Narodnoj skupštini 20. lipnja 1928. Oružnici su pri tome pucali na okupljene i ubili jednoga seljaka.²⁰ Da je tome tako potvrđuje i provedeni sudski postupak protiv 29 optuženika koji su suđeni zbog sudjelovanja u demonstracijama u Bosanskom Brodu povodom zadužnice za pokojnog Stjepana Radića, a u kojem je Mesić 14. studenog 1932. osuđen „na mjesec dana zatvora, uvjetno na godinu dana“.²¹ No, zanimljivo je kako u izvješću

¹⁸ Toldi, „U samom vrhu brodske novinarstva“, 17.

¹⁹ Franjo Dujmović, pravnik, publicist (Oriovac, 2. kolovoza 1904. – Sao Bernardo do Campo, Brazil, ? 2000.). Gimnaziju je završio u Brodu na Savi, a studij prava u Zagrebu, gdje je i doktorirao 1933. godine. Za vrijeme studija bio je član katoličkog akademskog društva *Domagoj*, *Velikog križarskog bratstva* i *Hrvatskog orlovske saveza*. Kao sudac i odvjetnik službovao je u Novom Sadu, Negotinu, Pančevu i Vukovaru. Godine 1926. suurednik je katoličkog polutjednika *Jadran* u Splitu. Od 1938. živio je u Slavonskom Brodu, gdje je vodio pisarnicu i s Antom Oršanićem izdavao *Posavsku Hrvatsku* (1939. – 1941.). Bio je suradnik *Hrvatske smotre*, ravnatelj i glavni urednik dnevnika *Nova Hrvatska*, a ravnatelj je i časopisa *Hrvatska smotra*. Za vrijeme NDH objavljuje u: *Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, *Novom listu*, *Novoj Hrvatskoj*, *Hrvatskom krugovalu* te u biltenu MUP-a *Za dom*. Bio je vijećnik Sudbenog stola u Zagrebu, a krajem 1944. djelatnik Konzulata NDH u Ljubljani. U svibnju 1945. emigrirao je u Brazil. U emigraciji surađuje u publikacijama: *Hrvatski narod* (Buenos Aires), *Hrvatska revija* (Buenos Aires, 1965.), *Hrvatski tjednik* (Melbourne), *Hrvatska sloboda* (Melbourne), *Hrvatski katolički kalendar* (Chicago), *Studia Croatica* (Buenos Aires, 1983.). Društvo hrvatskih novinara (u FNRJ) proglasilo ga je 1945. ratnim zločincem. Tiskom je objavio knjigu *Hrvatska na putu k oslobođenju – Uspomene i prosudbe* (Rim/Chicago, 1976). Usp. Stipičić, Grubanović i Mataić Agičić, *Leksikon brodske pisaca*, 94-95.

²⁰ Usp. Pismo Franje Dujmovića Mati Artukoviću od 26. VII. 1993. u posjedu Mate Artukovića.

²¹ „Osuda o događajima u Bos. Brodu“, *Jutarnji list* (Zagreb), 14. XI. 1932., 1.

o istom suđenju slavonskobrodsko *Jugoslavenska sloga* donosi prilog u kojem tvrdi kako je Mesić zajedno s Vidoševićem, Gayerom, Dujmićem i drugima oslobođen svake krivnje i pušten kući bez kazne.²² Fra Častimir Majić²³ zaključuje kako bi Mesićeva angažiranost pri hrvatskoj katoličkoj organizaciji Veliko križarsko bratstvo (VKB, Križari),²⁴ zbog čega je bio često ispitivan i zatvaran, lako mogla biti razlog njegovih problema i u brodskoj gimnaziji.²⁵ Franjo Dujmović pak tvrdi kako je bio na čelu Križarske organizacije te da je to „Mihajlo Javorski²⁶ zamjerio biskupu Čekadi,²⁷ jer je Mesiću dao toliko

²² Usp. „Svi su ‘demostranti’ oslobođeni“, *Jugoslavenska sloga* (Brod na Savi), 19. XI. 1932., 2.

²³ Dr. fra Častimir-Timothy Majić (Vitina kod Ljubuškog, BiH, 9. siječnja 1914. – Chicago, 3. veljače 2016.), hrvatski teolog, svećenik i redovnik. Filozofsko-teološki studij završio u Mostaru i Rimu. U Franjevački red stupio 1933. Na sveučilištu u Freiburgu postigao dva doktorata: kao student Martina Heideggera iz filozofije (1946.) i student poznatog teologa Ursa Von Balthasara iz teologije (1951.). Od 1951. djeluje među Hrvatima u Americi. Prvo kao župnik i pomoćnik u nekoliko župa, zatim gvardijan samostana u Chicagu, a od 1973. do 1976. kustos Hrvatske franjevačke kustodije sv. Obitelji u Americi. Bio je glavni i odgovorni urednik iseljeničkog tjednika *Danice* punih 20 godina, uređivao *Hrvatski katolički glasnik i Hrvatski kalendar*. Bio je predsjednik *Saveza hrvatskih svećenika Amerike i Kanade* (1979. – 1990.). Kao umirovljenik surađivao s katoličkim mjesečnikom *Naša ognjišta* iz Tomislavgrada. „Častimir Majić“, *Point* (Varaždin), online izdanje, pristup ostvaren 5. IV. 2023., <https://library.foi.hr/autori/autor.php?B=1&A=0000010259&fl=t&E=&H=>.

²⁴ „Križari su osnovani nakon što je beogradska diktatura ukinula Hrvatsko orlovstvo 1929. godine. Križari su u potpunosti nastavili ostvarivati duhovni program što ga je Ivan Merz dao još Orlovstvu, a sadržan je u geslu Žrtva-Euharistija-Apostolat koga je Merz donio iz Francuske od Euharistijskih križara. Križarska organizacija brzo se razvila i postala najbrojnija i najbolja katolička organizacija za mladež u Hrvatskoj. Premda je Merz umro prije formalnog osnivanja Križarske organizacije, ona se smatra njegovim životnim djelom (...) Križarska je organizacija obnovila svoje djelovanje 1992. godine“. Lav Znidarčić, „Križarska organizacija - životno djelo Ivana Merza“, *Obnovljeni Život* 52 (1997), br. 3-4: 251-255.

²⁵ Usp. Častimir Majić, „Smrt Tomislava Mesića u Americi“, *Hrvatska revija* 46 (1996), br. 1: 226.

²⁶ Mihailo Javorski (Sremska Mitrovica, 15. XI. 1917. – Beograd, 22. IV. 1991.) bio je veleposlanik SFRJ u UAR. Studirao pravo u Beogradu i Zagrebu. Član KPJ od 1937. godine i bio član Kotarskog i Okružnog komiteta KPJ u Slavonskom Brodu. Uključio se u NOB 1941. i obnašao razne vojne i političke dužnosti. Nakon II. svjetskog rata bio je savjetnik Veleposlanstva FNRJ u Mađarskoj, opunomoćeni ministar u Državnom sekretarijatu za vanjske poslove, predstavnik FNRJ u Siriji i Jordanu, veleposlanik u Belgiji, Italiji i Grčkoj, pomoćnik državnog tajnika za vanjske poslove (do 1969. godine). Nosilac je Partizanske spomenice i više jugoslavenskih i stranih odlikovanja. Usp. Radošin Rajović (ur.), *Jugoslavenski savremenici: ko je ko u Jugoslaviji* (Beograd: Hronometar, 1970).

²⁷ Smiljan Franjo Čekada, biskup (Donji Vakuf, 29. XI. 1902 – Sarajevo, 18. I. 1976). Teo-

povjerenja“.²⁸ Po Dujmoviću, Mesić je nakon toga nekoliko godina pohađao gimnaziju u Sarajevu kao pitomac Napretka.²⁹ Isto navodi i Toldi, uz dodatak kako postoje izvori koji govore da je Mesić nastavio školovanje upisom studija u Zagrebu, ali da nedostaju podaci što je studirao i je li započeti studij završio.³⁰ Do odlaska u emigraciju živi i radi u Bosanskom i Slavonskom Brodu. Vjenčao se 22. lipnja 1941. s Evicom Frank u franjevačkom samostanu na Plehanu (kod Dervente, BiH). S Evicom je odgojio trojicu sinova, od kojih se prvi, Davorin, rodio u Hrvatskoj, a druga dvojica za vrijeme njihova izgnanstva, Stanko u Austriji i Tomica u Sjedinjenim Američkim Državama.³¹

Brodskoj javnosti je gotovo nepoznat podatak da je Tomislav Mesić kao mladić pisao pjesme, koje je objavljivao u listu za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži *Mladost*,³² časopisima *Luč*,³³ *Novi behar*,³⁴ *Večer*³⁵ i *Svijet*.³⁶ Dok kritika prihvaća njegovo pjesništvo, on sam sebe ipak nije doživljavao kao odveć talentiranog pjesnika.³⁷ No, od pisanja pjesama nije odustajao ni kasnije pa povremeno, često na nagovor drugih, prigodno u različitim

logiju završio u Sarajevu 1925., doktorirao teologiju u Rimu 1928. Zaređen za svećenika 1925. Bio je prefekt đakčkoga konvikta u Sarajevu, od 1926. upravitelj je župe Jelaške kraj Olova, sarajevski kateheta od 1928. do 1933., župnik u Bosanskom Brodu od 1933. do 1939. Pomoćni vrhbosanski biskup je od 1939. do 1940., rezidencijalni skopski biskup od 1940. do 1967., administrator Banjalučke biskupije od 1946. do 1951, vrhbosanski nadbiskup koadjutor s pravom nasljedstva i apostolski administrator Biskupije od 1967. do 1970. te rezidencijalni vrhbosanski nadbiskup i metropolit od 1970. do 1976. Bio je član središnje uprave Hrvatskoga kulturnog društva Napredak od 1937. do 1939. Usp. Anto Slavko Kovačić, „Čekada, Smiljan Franjo“, u: *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje, pristup ostvaren 12. I. 2023., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3971>.

²⁸ Usp. Pismo Franje Dujmovića Mati Artukoviću od 20. I. 1993. u posjedu Mate Artukovića.

²⁹ Usp. Uzelac Schwendemann, *Odabrani tekstovi*, 104.

³⁰ Usp. Toldi, „U samom vrhu brodskog novinarstva“, 17.

³¹ Usp. Majić, „Smrt Tomislava Mesića u Americi“, 226-227.

³² Zagreb, 1930. – 1934.

³³ Zagreb, 1929. – 1930.

³⁴ Sarajevo, 1931. – 1932.

³⁵ Zagreb, 1934.

³⁶ Zagreb, 1934.

³⁷ Mesićeve pjesme, među ostalim, Božidar Petrač uvrštava u književnu antologiju *Hrvatska uskrsna lirika: od Kranjčevića do danas*, a Franjo Dujmović potvrđuje kako Mesić nikada nije vodio brigu o svojoj književnoj produkciji te žali što je urednik *Danice* fra Častimir Majić bolestan i nije u mogućnosti da izvrši taj zadatak. Usp. Franjo Dujmović, „Spomen-slovo Tomislavu Mesiću“, *Sprennost: hrvatski tjednik* (Sydney), 23. I. 1996., 13.

tiskovinama nakon Drugog svjetskog rata objavljuje i svoje pjesničke uratke. Prije odlaska u emigraciju Mesić je, uz pjesme, objavio i niz drugih tekstova različitog žanra:

- novele: „Mingo“; „Slučaj Nikole Karlina: Uskršnja priča“,³⁸
- biografske priloge: „Živko Vukasović - Povodom 60-godišnjice njegove smrti“;³⁹ „Grgur Čevapović - Hrvatsko-latinski književnik“;⁴⁰ „Brođani u prošlom vijeku“;⁴¹ „In memoriam Dru. Filipu Čondriću“;⁴² „Psihološki portret jedne povjesne ličnosti – Hadži-Lojo vodja bosanskih ustaša i bur-na 1878.“;⁴³ „Kći skladatelja hrvatske himne živi u bijedi - Akcija za pomoć starici Vilmi Runjanin koja živi u Grazu“;⁴⁴ „Njegova popularnost“;⁴⁵ „Stjepan Marjanović-Brođanin: 'Ilir iz Slavonije'“;⁴⁶
- gospodarske i kulturološke priloge: „Književnost hrvatskog sela“;⁴⁷ „Novi pravci naše trgovine - gradnjom kanala Vukovar-Šamac. Prema jednom starom nacrtu pred 120 godina trebalo je izgraditi kanal Osijek-Brod“;⁴⁸ „'Ris kolo': Nova romantična opera od prof. Jure Stahuljaka - Libreto napisao g. Ivan Beljan“;⁴⁹ „Stari Brod kao hrvatski kulturni centar“; „Matica hrvatska“; „Iseljena Hrvatska“;⁵⁰
- kritike: „Fašizam u Hrvatskoj“;⁵¹ „Istina u životu naroda“;⁵²
- stranačke priloge: „Markov trg“;⁵³ „Ni u Kupinec, ni u parlament“; „HSS i Selj. Katolička Omladina“;⁵⁴ „Novi čuvari seljačkog pokreta“;⁵⁵

³⁸ Slavonski Brod, 1936.

³⁹ Zagreb, 1934.

⁴⁰ Zagreb, 1935.

⁴¹ Prilog o književniku Stjepanu Marjanoviću [nap. I. S.].

⁴² Slavonski Brod, 1937.

⁴³ Zagreb, 1937.

⁴⁴ Slavonski Brod, 1936.

⁴⁵ Sarajevo, 1938. Prilog o Ivanu Evanđelistu Šariću [nap. I. S.].

⁴⁶ Zagreb, 1939.

⁴⁷ Slavonski Brod, 1936.

⁴⁸ Zagreb, 1937.

⁴⁹ Slavonski Brod, 1937. I. Beljan je upravitelj građanske škole u Slav. Brodu [nap. I. S.].

⁵⁰ Slavonski Brod, 1938.

⁵¹ Slavonski Brod, 1936.

⁵² Slavonski Brod, 1937.

⁵³ Slavonski Brod, 1935.

⁵⁴ Slavonski Brod, 1936.

⁵⁵ Slavonski Brod, 1937.

„Hrvatski nacionalizam, seljaštvo i politika“;⁵⁶ „Jedno badnje več s Lu-
kom Jukićem - borcem za slobodu Hrvatske“;⁵⁷ „Snaga ustaštva“;⁵⁸

- političke/političko-nacionalne polemike i osvrte:⁵⁹ „Stav inteligencije i
'viših krugova' spram naroda“; „Tko je kriv“; „Pitanje unutarnjeg uređe-
nja države“; „Ko je tjerao Hrvate u emigraciju“; „Hrvatska laž – za pare“;
„Patentirani političari“; „Tretiranje hrvatskog pitanja nekad i sad“; „Kri-
ste Bože! Neka hrvatskom narodu dođe kraljevstvo Tvoje“; „Fašisti u Hr-
vatskoj“;⁶⁰ „Inteligencija u radu za narod“; „Vijore se zastave“; „Vrijeme
prolazi – hrvatsko pitanje stoji“; „Vremena se mijenjaju ili demokracija
shvaćanja g. Wildera nekad“; „Za opći narodni sporazum“; „Dva pojma o
politici“; „Daljnje nezadovoljstvo Hrvata nije u interesu ove zemlje“; „Pod
krinkom jugoslavenstva“; „Pravo naroda“;⁶¹ „Moralno pravo naroda“;
„Hrvatski problemi“; „Princip samoodređenja“; „Hrvatska dužnost“;⁶²
„Hrvatska obrambena linija“; „Hrvatski skeptici ne vjeruju...“; „Propali
pokušaj likvidiranja hrvatske državne misli“; „Robstvo i robovi“;⁶³ „Mrtvi
Šufflay govori...“;⁶⁴ „Karađorđevići i židovstvo: 'Najjača veza između slobodnog
Izraela i Srbije'“; „Tako su oni mislili i radili odmah nakon godine
1918.: Zanimljiva knjiga srbskog publiciste Budimira Grahovca 'Poslanik
mrtvih u Ustavotvornoj skupštini' koja je izašla još 1921.“; „Hrvatstvo
naših muslimana“;⁶⁵ „Samo s Hrvatskom“; „Starčević je pobedio“;⁶⁶

- socijalne i povijesne priloge: „Turski fermi bosanskim franjevcima“;⁶⁷
„Slavonski Brod – grad koji je konačno doznao svoje ime“;⁶⁸ „Markov
trg“;⁶⁹ „Nestaje nas; 'Sretna budućnost' – omladina, inteligencija, izumi-

⁵⁶ Slavonski Brod, 1938.

⁵⁷ Zagreb, 1943.

⁵⁸ Zagreb, 1944.

⁵⁹ Navedenim priložima i osvrtima Mesić čitateljskoj javnosti predstavlja i svoju osobnu
političku agendu [nap. I. S.].

⁶⁰ Slavonski Brod, 1936.

⁶¹ Slavonski Brod, 1937.

⁶² Slavonski Brod, 1938.

⁶³ Slavonski Brod, 1940.

⁶⁴ Slavonski Brod, 1941.

⁶⁵ Zagreb, 1943.

⁶⁶ Zagreb, 1944.

⁶⁷ Zagreb, 1931.

⁶⁸ Zagreb, 1934.

⁶⁹ Slavonski Brod, 1935.

ranje“; „Hrvatska i socijalno pitanje“; „Prvi most na Savi između Bosanskog i Slavenskog Broda“;⁷⁰ „Gdje je mjesto hrvatskom radništvu“; „Iz povijesti grada Broda“; „Hrvatski narod trpi i pati“;⁷¹ „Radnički štrajkovi u Brodu“;⁷² „Pet godišnjica sibirjske tragedije“;⁷³ „Trpk i smijeh“;⁷⁴ „Postanak Bosanskog Broda i okolnih naselja“;⁷⁵ „Bosna od Kulina do Stjepana Kotromanića“; „Bosna od Tvrđka do propasti“; „Hrvat-mornar“; „Dalmacija u XIV. stoljeću“;⁷⁶ „Zaštita naših ratnih ozljeđenika“,⁷⁷ a bilježimo kako je pisao i

- nekrologe: „In memoriam Dru. Filipu Čondriću“.⁷⁸

Mesić od 1933. godine radi kao dopisnik u „Tipografinim“ listovima *Jutarnji list*,⁷⁹ *Obzor*,⁸⁰ *Večer*,⁸¹ i *Svijet*.⁸² Priloge je objavljivao i u *Hrvatskoj straži*,⁸³ *Vremenu*,⁸⁴ *Katoličkom tjedniku*,⁸⁵ *Spremnosti*,⁸⁶ *Hrvatskom narodu*,⁸⁷ *Novoj Hrvatskoj*,⁸⁸ *Hrvatskom radniku*,⁸⁹ *Životu za Hrvatsku*⁹⁰ i *Ustaši*.⁹¹ Djelomičan popis njegovih prijeratnih priloga kroz 38 kataložnih zapisa sačuvan je u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža,⁹² a popis njegovih priloga u

⁷⁰ Slavonski Brod, 1936.

⁷¹ Slavonski Brod, 1937.

⁷² Slavonski Brod, 1938.

⁷³ Zagreb, 1940.

⁷⁴ Slavonski Brod, 1941.

⁷⁵ Slavonski Brod, 1943.

⁷⁶ Zagreb, 1943.

⁷⁷ Zagreb, 1945.

⁷⁸ Slavonski Brod, 1937.

⁷⁹ Zagreb, 1933. – 1940.

⁸⁰ Zagreb, 1934. – 1939.

⁸¹ Zagreb, 1920. – 1941. Izlazi kao popodnevno izdanje *Jutarnjeg lista* [nap. I. S.].

⁸² Zagreb, 1933. Usp. Dujmović, „Spomen-slovo Tomislavu Mesiću“, 13.

⁸³ Zagreb, 1931.

⁸⁴ Beograd, 1937.

⁸⁵ Sarajevo, 1938.

⁸⁶ Zagreb, 1943.

⁸⁷ Zagreb, 1943.

⁸⁸ Zagreb, 1943. – 1944.

⁸⁹ Zagreb, 1944.

⁹⁰ Zagreb, 1944.

⁹¹ Zagreb, 1943. – 1945.

⁹² Dostupno na: http://katalog.lzmk.hr/autorski.aspx?box=Kutija_A453 (9. VI. 2022.).

slavonskobrodskoj *Istini*, kao i djelomični popis literature o njemu, publicirao je Uzelac Schwendemann.⁹³ Vrijedno je napomenuti kako Mesić mnoge svoje tekstove nije potpisivao, a za neke koristi pseudonime, od kojih svi zasigurno nisu atribuirani kao njegovi autorski. Pojedine priloge potpisuje kao *M.*, *T. M.*, *T.-M.*, *T. M-ć* i oni ga nedvojbeno detektiraju kao autora. Ostali pseudonimi koje s izvjesnom sigurnošću Mesić koristi u potpisivanju svojih priloga u slavonskobrodskoj *Istini* su *Verus*, *Labor* i *Humski*, a u *Ustaši* se potpisuje kao *A. Humski*. U emigraciji, pored navedenih, koristi i pseudonime: *Slav.* (*Glasnik Srca Isusova i Marijina*, Salzburg), *Tomica* (*Danica*, Chicago) i *Ive Graničar* (*Obrana*, Madrid).⁹⁴

U Slavonskom Brodu, tadašnjem Brodu na Savi,⁹⁵ 1942. godine osnovano je Hrvatsko kulturno društvo Berislavić, koje je, po uzoru na u Zagrebu djelujuću Družbu Braća Hrvatskoga Zmaja, kao svoje ciljeve odredilo skrb za povijesnu i kulturnu baštinu lokalnog, brodsko-posavskog zavičaja, tj. obnovu spomeničke baštine (među ostalim, kamene gotičke kapele sv. Stjepana u naselju Glogovica i povijesno važnog hrvatskog srednjevjekovnog utvrđenog grada Dobora kod Potočana, BiH), organizaciju predavanja, obilježavanje različitih povijesno značajnih datuma i tiskanje specijaliziranog časopisa za povijest i kulturu. Sačuvana je i dokumentacija o pripremi prve grafičke mape grada Broda u kojoj su popisani za mapu predviđeni motivi, kao i podaci o autoru, cijenama, nakladi i tisku.⁹⁶ Pokretači i članovi Društva koji su objavili

⁹³ U bibliografiju priloga *T. M.* autor je uvrstio i cijeli niz autorski dvojbjenih, nepotpisanih tekstova. Usp. Uzelac Schwendemann, *Odabrani tekstovi*, 110-112.

⁹⁴ Pseudonim *Slav.* atribuiran je po Lukinović i Pomper, *Vilim Cecelja*, 412, a *Ive Graničar* na osnovi osobnog uvida autora ovog priloga i treba ga uzeti s rezervom [nap. I. S.].

⁹⁵ 18. srpnja 1941. Slavonskom Brodu službeno je vraćeno staro ime koje je nosio do 1934. godine – Brod na Savi. Usp. Ivan Milec, "Promjena brodske gradske uprave 1942. godine – sukob stare i nove elite?", *Scrinia Slavonica* 21 (2021) br. 1: 394.

⁹⁶ „Družba ‘Braća Hrvatskoga Zmaja’, hrvatsko bratstvo i kulturna udruga utemeljena na načelima prijateljstva, bratstva, dragovoljnosti, kolektivnog rada i odlučivanja, sa svrhom da čuva i obnavlja hrvatsku kulturnu baštinu i oživljuje uspomenu na događaje iz hrvatske prošlosti i na zaslužne Hrvate. Družbu su u Zagrebu utemeljili 16. XI. 1905. Emilij Laszowski i Velimir Deželić st., sa željom da ta izrazito hrvatska i domoljubna udruga bude potpuno slobodna od svake političke stranke. (...) Kada je uspostavljena Republika Hrvatska, Družba je obnovljena u Zagrebu 23. VI. 1990. (...) Zmajevci su za Domovinskoga rata (1991–95) moralno i materijalno pomagali hrvatske branitelje, preuzeli školovanje djece poginulih boraca, postavili mnoge spomen-ploče, podignuli i obnovili mnoge spomenike, objelodanili niz kulturnih i znanstvenih edicija, organizirali velik broj znanstvenih simpozija i predavanja. (...) Družba se djelotvorno uključila u obnovu razrušenih

svoje priloge u prvom broju bili su odreda pripadnici tadašnje brodske intelektualne i gospodarske elite: dr. Josip Gunčević, dr. Ivo Rubić, dr. Zvonko Benčević, dr. Zora Klas, Josip Koprivčević, Tomislav Mesić, Tomislav Pracny, Adam Ivčić, prof., dr. Ivan Brlić, Julije Hoffman, Jelka Kutljanka⁹⁷ i ing. Nikola Blinja.⁹⁸ Prvi i jedini tiskani broj časopisa *Prilozi za poznavanje Broda i okolice I* tiskan je 1943. godine.⁹⁹ Na svojih devedesetak stranica velikog formata *Prilozi* su, pored otisnutih Pravila HKD Berislavić, kronike Društva i popisa članova, donijeli i trinaest raznorodnih članaka s temama od povijesti i kulture do gospodarstva i botanike. U istom broju objavljen je i Mesićev prilog „Postanak Bosanskog Broda i okolnih naselja“.¹⁰⁰

Kao novinar, Mesić u predratnom razdoblju najduže surađuje s tjednikom *Istina* (Slavonski Brod, 1935. – 1939.)¹⁰¹ koji je pokrenuo trgovac Slavko Vrgoč u srpnju 1935. U njemu je objavio i najveći broj priloga. Glavni urednik *Istine* Mesić je postao 21. III. 1936. Na mjestu glavnog urednika ostaje do 1. X. 1938., kada mjesto odgovornog urednika preuzima Franjo Dujmović, a on ostaje u novinama kao član uredništva.¹⁰² Djelomično drugačiji podatak o njezovoj poziciji u *Istini*, kao i tvrdnju o njezinim, uglavnom nepotpisanim, uvodničkim tekstovima zapisao je Uzelac Schwendemann: „Glavni urednik postaje u ožujku 1936. g. i sve do prestanka izlaska ovog tjednika početkom 1939. g. gotovo u svakom broju piše uredničke uvodnike, koji se po svojoj poetici mogu

hrvatskih crkava i kulturnih ustanova.“, „Družba ‘Braća Hrvatskoga Zmaja‘“, *Hrvatska enciklopedija*, on-line izdanje (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021), pristup ostvaren 22. V. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16341>.

⁹⁷ Vjerojatno izmišljeno ime – pseudonim [nap. I. S.].

⁹⁸ Koprivčević je bio i član navedene Družbe Braća Hrvatskoga Zmaja sa zmajskim imenom *Zmaj Broda na Savi*. Usp. „Gradske vijesti“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 25. VI. 1940., 3.

⁹⁹ Iako su sačuvani popisi autora i priloga za drugi i treći broj časopisa, oni, vjerojatno zbog ratnih prilika, nikada nisu otisnuti, a prilozi pripremljeni za objavu vjerojatno su trajno zagubljeni [nap. I. S.].

¹⁰⁰ Usp. Tomislav Mesić, „Postanak Bosanskog Broda i okolnih naselja“, u: *Prilozi za poznavanje Broda i okolice I* (1943), br. 1, 58-62.

¹⁰¹ Slavonskobrodski tjednik *Istina: Informativni tjednik za suvremena pitanja*. Vlasnik i izdavač bio mu je Slavko Vrgoč. Tiska se u Tiskari V. Buk. Zastupao je interese Hrvatske seljačke stranke i izlazio u kontinuitetu od 1935. do 1939. kada mijenja naziv u *Posavska Hrvatska*. Ukupno je otisnuto 120 brojeva lista. Po jednoj reklami, tiskan je u nakladi od gotovo nevjerojatnih 6000 primjeraka. Usp. Blažanović, *Novine broskog Posavlja*, 79-81.

¹⁰² Isto, 81.

najčešće svrstavati u ‘brzu književnost’.¹⁰³ O Mesiću, njegovom novinarskom radu i intelektualnom poštenju Uzelac Schwendemann nadodaje:

„Mesić prije svega piše hrvatskim mozgom i nacionalno vrlo odgovorno. On posvećeno, pažljivo, s ljubavlju, energijom i elanom, jasno analizira tendencije vremena i snage koje iza njih stoje. Njegovi tekstovi nisu duhovne vježbe paradnog domoljuba i građanskog dokoličara, nego zapisi čovjeka s čvrstim političkim premisama, koji ne pluta na milost i nemilost struja i vjetrova, nego svijeću, načinom mišljenja, rječnikom i stilom ispunjava nalog savjesti i nalog vremena u kojem živi. (...) Mesić je teško shvatljiva pojava, ne samo po mentalnoj dijafragmi, nego i po tome što nije odgajan na totalitarnoj misli i jeziku već na zdravom katoličkom socijalnom nauku, starčevićanskoj političkoj stamenosti i vjeri u hrvatski povijesni vitalitet.“¹⁰⁴

Iako je intencija uredništva *Istine* od pojave lista 1935. bila da se list nazove *Posavska Hrvatska*, to nije bilo moguće. Tek u veljači 1939., nakon određene relaksacije političkih odnosa, tj. kad se moglo slobodnije upotrijebiti hrvatsko ime, *Istina* je promijenila ime u *Posavska Hrvatska* (1939. – 1941.),¹⁰⁵ prema pravaškom glasilu koje je ranije izlazilo u Brodu na Savi.¹⁰⁶ Po potpisanom sporazumu 26. kolovoza 1939. Cvetković-Maček desni element slavonskobrodske Hrvatske seljačke stranke, ocijenivši kako isti nije u potpunosti riješio hrvatsko pitanje, diferencira se unutar stranke i preuzima vlast u stranci na razini grada i kotara. Glasilo tih snaga u brodskom Posavlju je *Posavska Hrvatska*.¹⁰⁷ Kroz njezine, često cenzurirane priloge, možemo pratiti genezu razvoja pravaške ideje kroz ovo razdoblje. U svojih 59 brojeva

¹⁰³ Uzelac Schwendemann, *Odabrani tekstovi*, 105.

¹⁰⁴ Isto.

¹⁰⁵ Slavonskobrodski tjednik *Posavska Hrvatska: Hrvatsko narodno glasilo* (od travnja 1941. mijenja podnaslov u *Hrvatsko ustaško glasilo*). Vlasnik mu je bio Slavko Vrgoč, izdavač Franjo Dujmović, a odgovorni urednik Tomislav Mesić (od petog broja potpisani vlasnik i izdavač lista je „Izdavački odbor“, a odgovorni urednik Andrija Baletić). Tiska se u Tiskari V. Buk. Izlazi od 18. veljače 1939. do 13. prosinca 1941., kada prestaje izlaziti. Usp. Blažanović, *Novine broskog Posavlja*, 102; Hrvoje Čapo i Đorđe Mihovilović, „O preobrazbi lista “Posavska Hrvatska” u glasilo ustaškog režima“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 34-35-36 (2004), 186; Požar, *Leksikon povijesti novinarstva i publicistike*, 620.

¹⁰⁶ Usp. Pismo Franje Dujmovića Mati Artukoviću od 26. VI. 1995. u posjedu Mate Artukovića.

¹⁰⁷ Usp. Čapo i Mihovilović, „O preobrazbi lista “Posavska Hrvatska” u glasilo ustaškog režima“, 186.

od 1939. do 1941. godine ove novine prikazale su izdvajanje ideje desnice iz hrvatskog nacionalnog pokreta, fuzioniranje sa ustaškim povratnicima i na koncu svoje prerastanje u *hrvatsko ustaško glasilo*.¹⁰⁸

Mesić je bio u uredničkom odboru lista. Po proglašenju Nezavisne Države Hrvatske *Posavska Hrvatska* donosi cijeli niz antikomunističkih, ali i antisemitskih tekstova. Stribor Uzelac Schwendemann o Mesićevim novinarskim priložima u tako izmijenjenoj koncepciji *Posavske Hrvatske* piše: „(...) Mesić se sve rjeđe javlja napisima. Zašto? Neistraženo. (...) Da li i piše, valjalo bi istražiti, jer se ne potpisuje, kao što se i u *Istini* pokadkad nije potpisivao ili je koristio pseudonime (...)“¹⁰⁹

Mesić je, uz Betu Tadijanović i Srećka Dujanića,¹¹⁰ jedan od pokretača i suradnika najdugovječnijeg slavonskobrodskog humorističkog časopisa *Ondulirani jež* (1937. – 1941.).¹¹¹

Bio je i član mnogih hrvatskih kulturno-nacionalnih društava. Uz već spomenutu pripadnost HKD Napredak i Križarskoj organizaciji, aktivan je u HPD Martić iz Bosanskog Broda.¹¹² Prema jednom njegovom tekstu, član je i HKD Ivan Frano Jukić. Društvo je osnovano na poticaj Luke Jukića, koji mu je i predsjedao, a članovi su mu bili gotovo isključivo brodski gimnazijalci. Društvo je jedno vrijeme djelovalo, ali njegova Pravila, koja su poslali na odobrenje vlasti, „se nikad ne vratiše a još manje odobriše.“¹¹³ Matica hrvatska osniva

¹⁰⁸ Isto.

¹⁰⁹ Uzelac Schwendemann, *Odabrani tekstovi*, 106.

¹¹⁰ Usp. „Veliki uspjeh ‘Onduliranog ježa’“, *Istina* (Slavonski Brod), 13. II. 1937., 4.

¹¹¹ Slavonskobrodski mjesečnik *Ondulirani jež: Satirički list*. Vlasnik i izdavač bio mu je „Konzorcij novinskih dopisnika“ [Beta Tadijanović, Srećko Dujanić i Tomislav Mesić]. Urednica lista je Beta Tadijanović, kasnije Tadijanović-Dujanić, a pred kraj njegova izlaženja kao urednik potpisuje se Josip Pusztay. Ilustrirali su ga karikaturisti Dragutin Schwendemann i N. Vučnik (Papa). Tiska se u Tiskari V. Buk., a izlazio je u kontinuitetu od 6. II. 1937. do 25. XII. 1941. Ukupno su otisnuta 44 broja lista. Usp. Blažanović, *Novine brodskog Posavlja*, 83-85; Milenko Nedić, „Humorističko-satirički listovi u Slav. Brodu 1924-1941.“, *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja* 5/6 (1982), 156-160; Požar, *Leksikon povijesti novinarstva i publicistike*, 566.

¹¹² Mesić je član uprave Napretkove podružnice u Bosanskom Brodu (usp. „Godišnja skupština ‘Napretka’ u Bos. Brodu“, *Istina* Slavonski Brod), 29. V. 1937., 4) i Hrvatskog pjevačkog društva Martić (usp. „HPD ‘Martić’ pred novim radom“, *Istina* (Slavonski Brod), 19. VI. 1937., 2).

¹¹³ Tomislav Mesić, „Jedno badnje več s Lukom Jukićem, borcem za slobodu Hrvatske“, *Nova Hrvatska* (Zagreb), 24. XII. 1943., 7.

svoj pododbor u Slavonskom Brodu 10. rujna 1938., a Mesić je, kao jedan od utemeljitelja, izabran za tajnika pododbora.¹¹⁴

„S dr. Franjom Dujmovićem, Vrgočem, prof. Pavićem utemeljio pododbor MH u Brodu, koji je 1938.-41. održao tri sajma knjiga po dva tri dana pred gimnazijom. Taj pododbor je bio na ljestvici središnjice na trećem mjestu, iza Zagreba i Osijeka.“¹¹⁵

Da je pododbor bio itekako aktivan, svjedoči i nagrada koja je dodijeljena Mati Oriškoviću¹¹⁶ za njegov roman *Mejrina krv*,¹¹⁷ kao i mnoštvo oglasa¹¹⁸ i intervju Josipa Koprivčevića u kojemu se najavljuje Koprivčevićeva knjiga *Grad Brod s okolicom u povijesti Hrvata* u izdanju MH.¹¹⁹ Iako je bila pripremljena za tisak, predmetna monografija zbog ratnih okolnosti nikad nije otisnuta i smatra se zagubljenom.

U početku, svoju političku agendu Mesić je gradio kao izvorni HSS-ovac.¹²⁰ Njegov nacionalizam „nije proizašao sa bunjišta socijalne dešperacije ili iz gnojnice praktičkih interesa, nego je rezultat kućnog bildunga“.¹²¹ Naime, otac Stjepan mu je bio žestoki radićevac, predsjednik HSS-a u Bosanskom Brodu i kandidat na izborima. Mesić s više novinskih priloga podržava HSS i očevu kampanju.¹²² No, uz utjecaj obitelji, njegov politički svjetonazor formira se i pod jakim utjecajem Ante Starčevića. Mesić je kao aktivist

¹¹⁴ Stribor Uzelac Schwendemann, *Dogodilo se jednom u Brodu* (Slavonski Brod: Publicum, 2008), 42.

¹¹⁵ Pismo Franje Dujmovića Mati Artukoviću od 11. V. 1996. u posjedu Mate Artukovića; Usp. „Dani hrvatske knjige“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 9. XII. 1939., 3.

¹¹⁶ Mate Orišković, prosvjetni djelatnik, prozaist (Široka Kula, 18. I. 1904. – Bleiburg, ?, 1945.). Usp. Ivica Mataija (ur.), *Leksikon Ličana* (Gospić: Državni arhiv u Gospiću, 2017), 220.

¹¹⁷ Usp. „Književni događaj – u Brodu. Roman ‘Mejrina krv’“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 19. VIII. 1939., 4.

¹¹⁸ „Gradske vijesti“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 19. VIII. 1939., 4.

¹¹⁹ Josip Koprivčević, pravnik, povjesničar kulture, publicist (Brod na Savi, 17. veljače 1887. – Zagreb, 2. studenog 1951.). Više u: Stipić, Grubanović i Mataić Agičić, *Leksikon brodskih pisaca*, 156-157.

¹²⁰ Bio je birani tajnik HSS-a u Bos. Brodu. Usp. „Reorganizacija b. HSS“, *Istina* (Slavonski Brod), 17. VII. 1937., 4.

¹²¹ Uzelac Schwendemann, *Odabrani tekstovi*, 103.

¹²² Usp. Tomislav Mesić, „Ujedinjenim snagama na izbore!“, *Istina* (Slavonski Brod), 19. IX. 1936., 1; Tomislav Mesić, „Lista Ujedinjene Opozicije za općinske izbore u Bos. Brodu“, *Istina* (Slavonski Brod), 3. X. 1936., 1.

Hrvatskog junaka,¹²³ na njegovoj osnivačkoj skupštini u Bos. Brodu, jasno deklarirao svoju pripadnost desnom spektru HSS-a „naglasivši borbu ove organizacije protiv svih protunarodnih struja, posebno marksizma“,¹²⁴ Jedan elaborat za potrebe SDB-a, *Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata s područja kotara Slavonski Brod*, radikalizira Mesićevo predratno političko djelovanje sredinom 30-ih godina do te mjere da ga karakterizira kao djelovanje zakletog ustaše:

„To su mahom bili posjednici i imućniji ljudi, ekstremni nacionalisti, pobornici čvršćih metoda, nego što ih je u to vrijeme provodila HSS-a (...) Među najekstremnije pojedince iz tog perioda, za koje se zna spadaju (...) Mesić Tomislav, novinar...“¹²⁵

Razočaran djelovanjem stranke, nakon izbora u prosincu 1938. Mesić s većom skupinom stranačkih sumišljenika javno čini jasan zaokret prema izvornom pravaštvu, kojemu ostaje vjeran do kraja života. U člancima u *Istini*, a kasnije i drugdje, izražavao je uvjerenje da su „hrvatsko pitanje“ i „socijalno pitanje“ najvažniji u životu hrvatskoga naroda.¹²⁶ Pri tome je mislio da je rješenje hrvatskoga pitanja, tj. stvaranje nacionalne hrvatske države, preduvjet rješenja socijalnoga pitanja. Naglašavao je prirodno, ali i povijesno državno pravo, utemeljeno na kontinuitetu državnosti, koja se održala u svim državnim integracijama kroz stoljetnu povijest, a nasilno je prekinuta agresivnom politikom Beograda poslije 1918.¹²⁷ Po jednom dokumentu Sreskog načelstva u Derventi od 4. prosinca 1940., Mesić je prijavljen zbog svojeg govora na Ceru (Derventa, BiH) i „kao pristaša Pavelića kažnjen je (...) tj.

¹²³ „Hrvatski junak bila je organizacija za mladež Hrvatske seljačke stranke prvenstveno tjele- vježbenog karaktera, koji je naslijedila od Hrvatskog sokola i katoličke Orlovske organizacije. Osnivači i vođe Hrvatskog junaka bili su dio desnog krila HSS-a.“ Luka Malvić, "Historijat organizacije Hrvatskog junaka na Sušaku." *Časopis za povijest Zapadne Hrvatske* 16 (2021), br. 1: 61-101.

¹²⁴ „U Bos. Brodu je osnovana hrv. omladin. organizacija 'Junak', *Istina* (Slavonski Brod), 16. I. 1937., 4.

¹²⁵ HR, HDA, 1561, RSUP SDS SRH, 013.0.37, *Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata sa područja kotara Slavonski Brod*, 5.

¹²⁶ „Tretiranje hrvatskog pitanja nekad i sad“, „Kriste Bože! Neka hrvatskom narodu dođe kraljevstvo Tvoje“ (*Istina*, 1936.); „Daljnje nezadovoljstvo Hrvata nije u interesu ove zemlje“, „Hrvatski narod trpi i pati“ (*Istina*, 1937.); „Moralno pravo naroda“, „Princip samoodređenja“ (*Istina*, 1938.) - naslovi su samo dijela Mesićevih priloga tematski potaknutih neriješenim hrvatskim pitanjem u Kraljevini Jugoslaviji.

¹²⁷ Usp. Tomislav Mesić, „Starčević je pobedio...“, *Život za Hrvatsku: službeni vjestnik Ustaškog stožera* (Zagreb) 2 (1944), br. 2: 2.

radi širenja lažni i uzbudljivih vijesti (...) kaznom zatvora od 10 dana“.¹²⁸ Isti dopis potvrđuje kako je Mesić 1932. po Sudu za zaštitu države već bio kažnjavan, ne navodeći razloge kažnjavanja.

Fotografija 1: U VINOGRADU JULIJA HOFFMANNA, osnivača Brodskog muzeja, na Vinkovo 1943.

Stoje s lijeva nadesno: Rudolf Exle, ing. Dragutin Antolковиć, Ljubomir Aničić, Dragutin Schwendemann, Vasilij Antipov, Albert Gruber, Julije Hoffmann, fra Bono;
u prednjem redu čuče Tomislav Mesić i Miroslav Mihić, **stoji** Radoslav Kern.

(Izvor: Muzej Brodskog Posavlja)

Njegova vizija integralnog hrvatstva, na tragu političkog zalaganja Ive Pilara, vidljiva je iz njegovih objavljenih novinskih priloga,¹²⁹ kao i iz dopisa u kojemu piše o nužno drugačijoj propagandi koja je potrebna u pristupu prema vjerski heterogenom stanovništvu po pojedinim velikim župama koji je Mesić uputio izvjestitelju za promidžbu u velikim župama Državnom izvještajnom i promičbenom uredu (DIPU)¹³⁰ V. Joniću:

¹²⁸ HR, HDA, f. 155, Banovina Hrvatska, Kabinet bana, kut. 75, 87414/1940, „Izvjješće Sreskog načelstva Derventa Banskoj vlasti Banovine Hrvatske o nedozvoljenom govoru - Mesić Tomislav, Pov. broj 1478/40, 04. 12. 1940.“.

¹²⁹ Usp. [A. Humski]. „Hrvatstvo naših muslimana“, *Ustaša* (Zagreb), 17. X. 1943., 10-11.

¹³⁰ Državni izvještajni i promičbeni ured. Zakonskom odredbom od 24. siječnja 1942. (NN

„Promičba u krajevima gdje su muslimani treba biti drugačija nego u krajevima gdje su katolici. Promičbeni rad na terenu pokazao je n. pr. u župi Posavje koja ima šest kotareva (...) da je gotovo u svakom kotaru trebao biti drugačiji.“¹³¹

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata Mesić je bio „pobočnik za promičbu“ pri Velikoj župi Posavje, a 4. II. 1942. imenovan je dopisnikom Hrvatskoga dojavnog ureda Croatia za Veliku župu Posavje iz Slavonskog Broda.¹³² Kao promidžbeni izvjestitelj za Veliku župu Posavje 1942. organizirao je na pet mjesta u Slavonskom Brodu gradski razglasni uređaj (*Lautsprecher*). Preko njega svakodnevno su emitirane građanstvu vijesti s ratišta i lokalne vijesti, puštana je glazba, prenosila su se predavanja, priredbe i dr. Program se ponavljao i u večernjim satima, a sam Mesić je svakodnevno „u posebnoj emisiji u 17.30 sati osobno izvještavao stanju na ratištima i o lokalnim događajima“.¹³³ Vršio je državnu propagandu NDH, što je vidljivo i iz priloga objavljenih u *Hrvatskom narodu* o skupu u Donjim Andrijevcima, kao i o skupovima u Adžamovcima, Štivici, Jakšiću i Hrvatskim Mihaljevcima, na kojima je Mesić kao jedan od govornika¹³⁴

„iztakao današnju borbu protiv komunizma te pokazao što donosi komunizam seljačtvu, a što se danas najbolje vidi po razornom radu i djelovanju odmetničkih skupina koje ugrožavaju imovinu i živote hrvatskih seljaka“.¹³⁵

21/1942) kod Predsjedništva vlade osnovan je Državni izvještajni i promičbeni ured (DIPU), kao vrhovna izvještajna i promidžbena oblast NDH. Djelokrug je utvrđen zakonskom odredbom od 26. siječnja 1942 (NN 43/1942). Usp. Državni izvještajni i promičbeni ured. Hrvatski državni arhiv, Nacionalni arhivski informacijski sustav, http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1585 (pristupljeno 10. V. 2023.).

¹³¹ HR, HDA, 237, kut. 1, tajni spisi 1942., br. 209.-971., T. 394/42. „Nekoliko predloga za promičbu u pokrajini, Promičbeni rad u župi“.

¹³² Hrvatski dojavni centar Croatia osnovan je zakonskim aktom od 24. I. 1942. Agenciju nadzire i smjernice za njezino djelovanje daje novoosnovani „Državni izvještajni i promičbeni ured. Novinska agencija Croatia priključena je DIPU 24. I. 1942., a popis pokrajinskih dopisnika donosi dopis Hrvatskog dojavnog ureda Croatia Državnom izvještajnom i promičbenom uredu od 4. 2. 1942. Po preporuci velikog župana, Tomislav Mesić bio je dopisnik za Brod na Savi. Usp. Novak, *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, 301.

¹³³ Usp. Uzelac Schwendemann, *Odabrani tekstovi*, 108.

¹³⁴ Usp. „Uspjeli ustaški sastanci medju narodom“, *Hrvatski narod* (Zagreb), 22. I. 1943., 3.; „Ustaški sastanci“, *Bilogora: političko-prosvjetni tjednik* (Bjelovar), 30. I. 1943., 2.; „Prvaci ustaškog pokreta na sastancima s narodom: Ustaški sastanak u Donjim Andrijevcima“, *Hrvatski narod* (Zagreb), 19. II. 1943., 3.

¹³⁵ „Uspjeli ustaški sastanci medju narodom“, 3.

U svom tekstu u *Hrvatskom radniku* 1944. Mesić o ustaštvu piše:

„Ustaštvo je prema tome kao izgrađeni politički pokret, s blistavom tradicijom, jedinstvenim uspjehom u ostvarenju Hrvatske Države, s odlučnošću za čuvanje njezina obstanka, s tisućama svjestnih pripadnika, koji čvrsto i jedinstveno sliede svog Poglavnika i prinose najveću žrtvu, – pokret, koji ima puno pravo na opstanak, jer je u obćem poredku jedan od važnih činbenika, – graditelj, čuvar i branič hrvatske narodne države, njene slobode i nezavisnosti, jedan od kamena-temeljaca Nove Europe.“¹³⁶

Propagandne priloge, od kojih neke s izraženim antisemitskim stavovima,¹³⁷ objavljuje i u *Novoj Hrvatskoj* (Zagreb, 1943. – 1944.).¹³⁸

Gotovo je nepoznat podatak o Mesićevom pokušaju pokretanja novog tjednika u Slavonskom Brodu 1942. godine. Krajem svibnja 1942. osobe koje su trebale sačinjavati budući konzorcij lista predvođene Mesićem kao pretpostavljenim budućim urednikom šalju zamolbu DIPU za ponovnim pokretanjem *Posavske Hrvatske* uz obrazloženje o potrebama za njezinim tiškom s obzirom na promidžbu, na potrebe Velike župe Posavje i na njezino utemeljenje po želji Ante Starčevića.¹³⁹ Zanimljivo je i vrijeme pokretanja (1942.) kao i činjenica da je član inicijative za pokretanje lista Mesić, koji je po izvješću dvojice izaslanika G.U.S.-a koji su 1942. godine obišli velike župe Posavje, Vuka i Baranja ocijenjen kao pripadnik jedne od „dviije grupacije unutar ustaškog pokreta“ tadašnjih gradskih političkih elita u već okončanoj borbi za vlast u gradu Brodu.¹⁴⁰

¹³⁶ Tomislav Mesić, „Snaga ustaštva“. *Hrvatski radnik: Godišnjak za prestupnu godinu 1944.*, 2(1944.), 72.

¹³⁷ Usp. Tomislav Mesić, „Židovi Moša Pijade i Izak Alkalay u službi partizana i velikosrba u ogorčenoj borbi protiv hrvatske države“, *Nova Hrvatska* (Zagreb), 24. X. 1943., 3. ; Tomislav Mesić, „Karađorđevići i židovstvo. Najjača veza između slobodnog Izraela ‘i Srbije““, *Spremnost* (Zagreb), 1943, god. 2, br. 73, 3 i 8.

¹³⁸ Priloge je objavio pod naslovima: „Neuspjeh Antifašističkog fronta“, „Židovi Moša Pijade i Izak Alkalay u službi partizana i velikosrba u ogorčenoj borbi protiv hrvatske države“, „Takova je narodna svijest hrvatskog seljaka“, „Tako su oni mislili i radili odmah nakon godine 1918.“, „Strahovite činjenice govore“ i „Zašto se među partizanima nalaze srpsko-pravoslavni 'sveštenici'?“.

¹³⁹ HR, HDA, f. 237, GRP PV NDH, kut. 14, „Dopis Velike župe Posavje Državnom izvještajnom uredu, 19941/42, 5. 11. 1942.“; Usp. Jareb, *Mediji i promidžba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, 620.

¹⁴⁰ HR, HDA, f. 249, Ustaša. Hrvatski oslobodilački pokret, kut. 1, inv. br. 30425, „Izvještaj GUS-u o putovanju po stožerima Posavlje, Baranja i Vuka, 5. rujna 1942.“.

„Prvoj je na čelu Vrgoč s Tomislavom Mesićem i ‘nekim Veberom’, ali bez veće podrške građansta. Upravo je Mesić apostrofirao kao Vrgočev ‘savjetnik i zakulisni inicijator svih makinacija’. Na čelu druge grupe nalazi se novi logornik Balen, koji je na suradnju pozvao najuglednije građane te je uspio ‘zadobiti njihove simpatije’. Balen je pak opisan kao ‘čovjek ispravne prošlosti, savjestan i pošten’, ali bez dovoljno organizacijskih sposobnosti, što bi se moglo popraviti ‘uputama odozgo’.¹⁴¹

U konačnici, Vrgočeva se grupacija nije uspjela održati na vlasti, već je za gradonačelnika Broda postavljen Josip Koprivčević, koji je bio predložen od Balenove frakcije, ali nije sudjelovao u sukobima ni na jednoj strani.¹⁴² Dakle, za pretpostaviti je kako predmetni pokušaj pokretanja novina u Brodu predstavlja propali pokušaj Vrgočeve grupe, kojoj je Mesić nominalno intelektualni vođa, da se zadrži u gradskoj upravi. Pokretanje novina nije odobreno upravo poradi takvih „rastrovanih prilika“ u gradu

„zbog kojih su se u Ustaškom stožeru Posavje, čiji je pobočnik bio nekadašnji izdavač lista Andrija Beletić, pribijavali da bi ‘ovaj list poslužio nekima kao sredstvo za međusobno razračunavanje, što svakako nije poželjno, pa je stoga potpisani [stožernik Viktor Šarić, nap. M. J.] mišljenja,¹⁴³ da se izdavanje lista *Posavska Hrvatska* za sada ni u kojem slučaju ne dozvoli“.¹⁴⁴

Dujmović svjedoči kako se Mesić u vrijeme obnašanja službe u Brodu zauzimao za pojedine ugrožene Židove, od kojih je neke spasio od deportacije u Njemačku.¹⁴⁵ Dujmovićev iskaz potvrđuje izvješće izaslanika G.U.S.-a iz 1942. u kojem se navodi: „I o njemu [Tomislavu Mesiću, nap. I. S.] je poslana prijava na G.U.S.-a. Najviše ga terete što je skrivao jednog Židova, kad je došla U.N.S.-a u Brod da pokupi Židove.“¹⁴⁶ U elaboratu o rekonstrukciji U.N.S.-a na kotaru Brod navodi se

„da je Mesić verbovan po UNS-u 22. X. 1942. godine i da je dobio pseudonim ‘Dobor – 608’. Mesić je pronađen u spisku agenata UNS-a (lini-

¹⁴¹ Milec, „Promjena brodske gradske uprave 1942. godine – sukob stare i nove elite?“, 416.

¹⁴² Usp. Milec, „Promjena brodske gradske uprave 1942. godine – sukob stare i nove elite?“, 418-422.

¹⁴³ Vrijedno je naglasiti kako Šarić u predmetnom sukobu nije bio neutralna strana, nego je, od njegovih početaka, pripadao onima koji su podržavali Balena [nap. I. S.].

¹⁴⁴ Jareb, *Mediji i promidžba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, 620.

¹⁴⁵ Pismo Franje Dujmovića Mati Artukoviću od 11. V. 1996. u posjedu Mate Artukovića.

¹⁴⁶ Usp. HR, HDA, f. 249, Ustaša. Hrvatski oslobodilački pokret, kut. 1, inv. br. 30425, „Izvještaj GUS-u o putovanju po stožerima Posavlje, Baranja i Vuka, 5. rujna 1942.“.

ja rada antitalijanska) do kojeg spiska je došao Kopell Kurt alias [Klaser] agent Helm-a. Taj spisak predao je Kopell njemačkoj obavještajnoj službi. Nema podataka da je Mesić lično vršio verbovke, ali slučaj verbovanja Šporer Zvonka i Mesićevo interesovanje za tu verbovku potvrđuje da je Mesić posredovao i znao za neke saradnike UNS-a.¹⁴⁷ Imao je mnogo prijatelja među intelektualcima, koje je sigurno koristio.¹⁴⁸

No, po drugim navedenim netočnim biografskim podacima o Mesiću u predmetnom elaboratu, isti treba uzeti s velikom rezervom. Naime, ti elaborati su općenito jako nepouzdati, iako su nastali na temelju zarobljene ustaške građe i trebali su služiti za internu upotrebu službi.¹⁴⁹

Fotografija 2: TOMISLAV MESIĆ GOVORI OKUPLJENOM NARODU
NA JEDNOM PROPAGANDNOM SKUPU U HERCEGOVINI, 1943.
(Izvor: Pisma Franje Dujmovića u posjedu Mate Artukovića)

U travnju 1944. Mesić je premješten u Mostar na funkciju stožernika Ustaškog stožera Hum-Rama,¹⁵⁰ gdje je, prema svjedočenju Jozе Grbeša,

¹⁴⁷ Zvonko Šporer je bio klerikalac, a ne ustaša! Predsjednik je križarskog društva u Brodu od 1935. i to je vjerojatno prava veza njega i Mesića [nap. I. S.].

¹⁴⁸ HR, HDA, 1561, RSUP SDS SRH, 013.3.52, *Djelovanje Ustaške nadzorne službe (UNS) na kotaru Slavonski Brod*, 28.

¹⁴⁹ Ne sadrži vrlo važne podatke o Mesićevom imenovanju za povjerenika Hrvatske državne vlade pri 9. hrvatskoj (gorskoj) diviziji u Mostaru, netočni su podaci o njegovom bijegu u Italiju, boravku u Južnoj Americi i dr. [nap. I. S.].

¹⁵⁰ Usp. „Stožernik Ustaškog stožera Hum-Rama Tomislav Mesić preuzeo svoju dužnost“, *Nova Hrvatska* (Zagreb), 7. IV. 1944., 4.

„odigrao časnu ulogu upravitelja i stalno pomagao ugroženom narodu“. ¹⁵¹ U Hrvatskim oružanim snagama postigao je čin pukovnika. U ožujku 1945. imenovan je povjerenikom Hrvatske državne vlade pri 9. hrvatskoj (gorskoj) diviziji u Mostaru (odnosno Bradini). ¹⁵²

Prve godine izbjeglištva u Austriji

Nakon završetka rata izbjegao je s obitelji u Salzburg u Austriju, gdje je ostao deset godina, do 1955. ¹⁵³ Kroz to vrijeme razvio je veliku suradnju s poznatim hrvatskim emigrantom, svećenikom Vilimom Ceceljom na zbrinjavanju hrvatskih izbjeglica. Iz te suradnje izrodilo se iskreno prijateljstvo Mesića i Cecelje koje ih je vezalo do kraja života. O njihovom odnosu Lukinović i Pomper pišu:

„Njih su dvojica, Cecelja uzoran svećenik, Mesić jednako takav laik, bili međusobno toliko srodne duše, da između njih nikad nije došlo do neslaganja. Jednako su gledali na život, vjeru, Crkvu, domovinu, na sva pitanja i probleme hrvatske emigracije i način njihova rješavanja.“ ¹⁵⁴

Kad je Cecelja osnovao *Caritas Croata* 1948., Mesić je postao tajnik ove središnje humanitarne ustanove za hrvatske izbjeglice. Suradivao je godinama u glasilu Hrvatskoga Caritasa *Glasniku Srca Isusova i Marijina* (1947. – 1968.) u kojemu je objavljivao svoje priloge od prvog do posljednjeg broja. U njemu je objavio i svoju novelu „Legenda o lovcu Kurijaku“. ¹⁵⁵ Hrvatski su pisci koji su se tamo našli izdali i zbirku pjesama („Negdje u Austriji, početkom svibnja...1947.“) ¹⁵⁶ pod naslovom *Knjiga bezimernih*, u kojoj je i Mesić zastupljen s više pjesama, a njezin pretisak objavljen u Zagrebu 1990. priredio je Stijepo Mijović Kočan. ¹⁵⁷ Mesić je autor adrese hrvatskih izbjeglica (preveo ju je na latinski nadbiskup Šarić) koju su dvadeset šest Hrvata

¹⁵¹ Jozo Grbeš, „Domovina je samo jedna: sjećanje gospođe Emilije Mesić: Ljudskom smrću život se samo mijenja, a ne oduzima“, *Laudato* (Zagreb), online izdanje, 1. 6. 2015., pristup ostvaren 27. III. 2020., <https://laudato.hr/Kolumna/S-one-strane/Domovina-je-samo-jedna-sjecanje-gospo%C4%91e-Emilij-%281%29.aspx>.

¹⁵² Usp. Lukinović i Pomper, *Vilim Cecelja*, 409.

¹⁵³ Usp. Grbeš, „Domovina je samo jedna“.

¹⁵⁴ Lukinović i Pomper, *Vilim Cecelja*, 409.

¹⁵⁵ Usp. Majić, „Smrt Tomislava Mesića u Americi“, 227.

¹⁵⁶ Tako je izdavač naznačio mjesto izdanja na koricama knjige. [nap. I. S.]

¹⁵⁷ Usp. Stijepo Mijović Kočan (prir.), *Knjiga bezimernih* (Zagreb: Školske novine, 1990), 28-33.

iz Austrije 1950., hodočasteći u Rim povodom Svete godine, uručili papi. Preko Državnog tajništva hodočasnici su primili papinu zahvalu.¹⁵⁸

Po tvrdnjama nekih autora,¹⁵⁹ u Austriji je stalno živio s mogućnošću izručenja, pa čak i likvidacije: „Kao istaknuti politički djelatnik i hrvatski izbjeglica više puta stajao je pred izručenjem komunističkim vlastodršcima, ali se zagovorom dobrih ljudi konačno spasio.“¹⁶⁰ Prema odluci Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (ZKRZ) Mesić je proglašen zločincem, ali s potpuno praznom rubrikom „Žrtve zločina (oštećenici)“.¹⁶¹ Ista ga odluka tereti, uz primanje službe u organima neprijateljske vlasti, isključivo za njegov politički i novinarski rad i klevetu, a kao dokaze navodi njegov propagandni i novinarski rad u NDH. No, publicist Tihomir Dujmović ni na jednom mjestu u svojoj knjizi *Hrvatske novinarske tragedije: 1945.-1995.*¹⁶² ne spominje Mesića i njegov progon od komunističkih vlasti SFRJ, a navedene podatke ne nalazimo niti kod drugih autora koji su pisali o povijesti hrvatskog novinarstva.¹⁶³

Novinarski, politički i kulturni rad Tomislava Mesića u SAD-u

Kako zarada u Caritasu nije bila dovoljna za izdržavanje četveročlane obitelji, nakon deset godina provedenih s obitelji po raznim logorima u Austriji, ponajviše u Salzburgu, Mesić se preselio u Sjedinjene Američke Države. Prvo u Gary, Indiana, a zatim u Chicago, gdje je živio do kraja života.¹⁶⁴ Ubrzo nakon dolaska u Ameriku Mesić ponovo radi u struci. Preuzeo je od dr. Dragutina Kambera uredništvo mjesečnika hrvatskih franjevaca konventualaca

¹⁵⁸ Lukinović i Pomper, *Vilim Cecelja*, 239.

¹⁵⁹ Usp. Grbeš, „Domovina je samo jedna“.

¹⁶⁰ Majić, „Smrt Tomislava Mesića u Americi“, 227.

¹⁶¹ HR, HDA, f. 306, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Hrvatske, kut. 689, „Odluka o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača – Tomislav Mesić, Zh broj 31962, 4. 10. 1945.“.

¹⁶² Dujmović je u sklopu navedene knjige ponovo objavio knjigu: Josip Grbelja, *Uništeni naraštaj* (Zagreb: Regoč, 2000) iz čijeg je sadržaja vidljivo kako ni Grbelja ne spominje Mesića [nap. I. S.].

¹⁶³ Usp. Tihomir Dujmović, *Hrvatske novinarske tragedije: 1945.-1995.* (Zagreb: Kružić, 2017); Požar, *Leksikon povijesti novinarstva i publicistike*; Novak, *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, 301.

¹⁶⁴ Usp. Lukinović i Pomper, *Vilim Cecelja*, 409.

u Garyju, *Križ*, u kojemu je surađivao još za boravka u Austriji. U Garyju je Mesić priredio „Prvu izložbu hrvatske štampe u USA“. ¹⁶⁵ Mesićev novinarski rad obilježen je najviše njegovom dugogodišnjom suradnjom (1953.-1990.) u *Danici*, ¹⁶⁶ listu hrvatskoga iseljeničtva pod vodstvom franjevacu u Chicagu. Osim toga, surađivao je više godina u kanadskom *Hrvatskom listu*. ¹⁶⁷ Za svojeg boravka u emigraciji Mesić je u tisku i rukopisima ostavio za sobom preko tisuću, žanrovski heterogenih, tekstova: političkih priloga i osvrtu, ¹⁶⁸ prigodnica i prigodnih izvješća, ¹⁶⁹ od kojih posebno treba izdvojiti njegovo komemoriranje Sibinjskih žrtava, ¹⁷⁰ likovnih kritika, ¹⁷¹ književnih kritika i prikaza, ¹⁷² biografskih priloga, ¹⁷³ novela, ¹⁷⁴ nekrologa ¹⁷⁵ i dr.

¹⁶⁵ Usp. Dujmović, „Spomen-slovo Tomislavu Mesiću“, 13; Lukinović i Pomper, *Vilim Cecelja*, 411.

¹⁶⁶ Tjednik u izdanju čikaških franjevaca. Prestao s izlaženjem 1. siječnja 1990. [nap. I. S.]

¹⁶⁷ Usp. Dujmović, „Spomen-slovo Tomislavu Mesiću“, 13.

¹⁶⁸ „Vrijedno je zabilježiti...“ [O završetku II. svjetskog rata i tadašnjim mogućnostima i promašajima hrvatskog naroda na međunarodnom planu, nap. I. S.], „Proces protiv dra Andrije Artukovića“, „Istina o ujedinjenju Crne Gore sa Srbijom: 13. studenog 1918. godine“, Chicago, 1958.; „U znaku Lenjinova proročanstva“ [O zloporabi američke financijske pomoći Jugoslaviji, nap. I. S.], Chicago, 1963.; „Stjepan Radić je predvidio srpski plan za pokolj hrvatske inteligencije po komunistima“, *Danica*, 1977., ...

¹⁶⁹ „Mjesto članka za majčin dan“, „Povodom jedne 80-godišnjice: Adresa Hrvatskog Sabora za pripojenje Bosne i Hercegovine Hrvatskoj“, „Uzdrži ga snažna do onoga dana“, „Kad se složte srca bratska...: Prikaz filma o izbjeglicama i banket u počast vlč. Cecelje u Gary, Indiana“, Chicago, 1958.; „Hrvati slave svoje mučenike: izvanredno uspjela komemorativna akademija u Chicagu“, Chicago, 1959.; „Temelj hrvatske budućnosti: Uz 10. travanj“, Chicago, 1960.; „Američka televizija prenosi Stepinčevu proslavu“, Chicago, 1962., ...

¹⁷⁰ „Pet godišnjica sibirjske tragedije“, Zagreb, 1940.; „Uz 25-godišnjicu sibirjske tragedije“, Chicago, 1960.; „Sibirjska tragedija“, Madrid, 1967.

¹⁷¹ „Sjajan uspjeh izložbe hrvatske umjetnosti u New Yorku“ [Objavljeno u šest nastavaka, nap. I. S.], Chicago, 1966.

¹⁷² „Osvrt na knjigu Istina o Draži Mihailoviću“ [Prikaz knjige dr. Ive Omerčanina, nap. I. S.], Chicago, 1958.; „Izbor lirike Rajmunda Kuparea“, Chicago, 1961.; „Bibliografija o istočnoj Evropi i svjetskom komunizmu: Najnoviji rad dr. Jure Prpića“, Chicago, 1967.; „Stihovi hrvatske tragedije: (Jure Prpić: 'Posljednji Svibanj', Zbirka pjesama. Izdanje ZIRAL, Rim, 1973.)“, Winnipeg, 1975., ...

¹⁷³ „S pjesmom kroz život...: Uz 20-godišnjicu umjetničkog djelovanja Dragutina Šoštarka“, „Uzdrži ga snažna do onoga dana: Povodom 60-godišnjice života hrvatskog metropolite kardinala Alojzija Stepinca“, „Uz 75-godišnjicu prof. Ivana Meštrovića“, Chicago, 1958.; „Promocija dr. Jure Prpića: Značajna doktorska disertacija 'The Croats in America'“, Chicago, 1959.; „Hrvatska je evo spašena da živi: O 100-godišnjici rođenja i 50-godišnjici smrti pjesnika Augusta Harambašića“, Chicago, 1961.; „Hrvatski književnik prof. Alija Nametak: O 60. godišnjici života“, Acton (Ontario), 1967., ...

¹⁷⁴ „Bijeg“, Chicago, 1958.; „Stanko Borić: Kako je seoski dječčić iz kamenog Brista diplomirao u 70. godini u Americi“, Chicago, 1980., ...

¹⁷⁵ „Umrlea je Zagorka...“ [Književnici Mariji Jurić Zagorci, nap. I. S.], „Umro dr. Andrija Štam-

Mesićev interes za *Sibinjske žrtve*, uz njegov politički svjetonazor, trebamo tražiti i u tome što je on živi svjedok predmetnih zbivanja, kao i političkih posljedica i žrtava koje je taj događaj proizveo. Još za svojega boravka u Hrvatskoj, u veljači 1940. Mesić piše svoj vjerojatno prvi novinarski prilog komemorirajući petu obljetnicu *Sibinjskih žrtava*.¹⁷⁶ Taj rad je vjerojatno i prvi obljetničarski prilog o njima uopće napisan. Nakon toga u Chicagu 1960. objavljuje novi prilog pod naslovom „Uz 25-godišnjicu sibinjske tragedije“.¹⁷⁷ U madridskoj *Obrani* također je objavljen tekst „Sibinjska tragedija“, no on je potpisan pseudonimom *Ive Graničar* i, iako je pisan na tragu prethodno objavljenih Mesićevih tekstova, ne možemo ga sa sigurnošću atribuirati kao njegov.¹⁷⁸

Po dolasku u SAD Mesić se politički angažira. Među hrvatskom emigracijom bio je napose cijenjen kao veliki govornik.¹⁷⁹ Na V. Hrvatskom Saboru Ujedinjenih američkih Hrvata (30. i 31. VIII. 1958.) izabran je novi odbor te organizacije, u kojemu je dr. Ibrahim-beg Džinić izabran za predsjednika, a Mesić za tajnika. U vezi s tim događajima izašla je spomen-knjiga kojoj je jedan od urednika bio i Mesić.¹⁸⁰ Sedam godina obnašao je funkciju tajnika Ujedinjenih američkih Hrvata (UAH).¹⁸¹ Na VI. kongresu UAH su pristupili Hrvat-

par“, Chicago, 1958.; „Smrt hrvatskog rodoljuba: Pok. pukovnik Alfred Neumann-Furjaković“, „Uz odar mrtvog borca“ [Anti Paveliću, nap. I. S.], „Povodom smrti dr. Nikole Nikića“, „Pred mrtvim likom Božjeg viteza“ [Alojziju Stepincu, nap. I. S.], Chicago, 1960.; „Umro je pater Miško: (In memoriam hrv. svećeniku i rodoljubu vlč. Mihaelu Juriću)“, „Jedan sa Stepinčeve linije: Smrt šibenskog biskupa preuzv. dr. Ćirila Banića“, Chicago, 1961.; „Smrt hrvatskog generala Dragojlova“ [Fedor vitez Dragojlov, nap. I. S.], „Ivan Meštrović-čovjek i rodoljub“, Chicago, 1962.; „Vladko Maček“, Chicago, 1964.; „In memoriam hrv. rodoljuba, ministru dru Mehi Mehičiću“ [Ministru socijalne skrbi u NDH, nap. I. S.], „Smrt Ivana Hodaka, borca i rodoljuba“, Chicago, 1967.; „Smrt hrvatskog kipara Pavla Kufrina“ [rukopis], Chicago, 1971.; „Smrt fra Ljube Čuvala“ [rukopis], Chicago, 1975., ...

¹⁷⁶ Usp. Tomislav Mesić, „Pet godišnjica sibinjske tragedije“, *Jutarnji list* (Zagreb), 20. II. 1940., 7.

¹⁷⁷ Usp. Tomislav Mesić, „Uz 25-godišnjicu sibinjske tragedije“, *Danica* (Chicago), 24. II. 1960., 2, 4.

¹⁷⁸ Tekst je atribuirao kao Mesićev Ivan Stipić na osnovi uvida u stil pisanja, kao i na osnovi sadržajne usporedbe s njegovim ranijim priložima na tu temu. Usp. [Ive Graničar], „Sibinjska tragedija“, *Obrana* 5 (1967), br. 59-60: 2.

¹⁷⁹ Kao izvrsnog govornika imenuju ga: fra Melkior Mašina, predsjednik Hrvatske katoličke zajednice (*Naša nada*, Chicago), dr. Vladimir Vaniček (*Danica*, Chicago, 1958.), Vinko Nikolić (*Pred vratima domovine*, 1995.), Franjo Dujmović (pisma M. Artukoviću, 1996.), Ivo Rojnica (*Susreti i doživljaji*, 1995.) i dr. [nap. I. S.]

¹⁸⁰ Usp. „Novi odbor Ujedinjenih Američkih Hrvata“, *Danica* (Chicago), 10. IX. 1958., 1; Vladimir G. Vančik, „Rad i svečanost V. Hrvatskog Sabora“, *Danica* (Chicago), 10. IX. 1958., 2, 5-6.

¹⁸¹ Usp. „VI. Hrvatski Sabor izvanredno uspio“, *Danica* (Chicago), 13. IX. 1961., 1; „Novi odbor UAH“, *Danica* (Chicago), 20. IX. 1967., 3.

skom narodnom vijeću (HNV) kao krovnoj organizaciji, a Tomislav Mesić je postao izvršni tajnik HNV-a. U tom kontekstu, važno je spomenuti suradnju i korespondenciju između Mesića kao tajnika Vijeća i dr. Ante Ciliga¹⁸² u kojoj mu Ciliga kao tajnik Europske središnjice Hrvatskog demokratskog odbora prigovara na HNV-ovoj uporabi termina „suverena“ umjesto „demokratska“ Hrvatska, tj. nakon Pavelićeve smrti oživjelu retrogradnu terminološku tendenciju prema ustaštvu i gubitničkim snagama iz Drugog svjetskog rata: „Vrijeme je već, da hrvatski narod izvojuje konačnu pobjedu, a ne da ide stalno od poraza k porazu. Odbacimo puteve poraza, nadjimo puteve pobjede!“¹⁸³ Ciliga sebe i svoju organizaciju, zbog niza navedenih problema, ne vidi kao izabranu u okviru HNV-a i inzistira da se ona ne uvrštava u red „priključenih organizacija“. Kao platformu za mogućnost buduće suradnje nudi ujedinjenje svih demokratskih strana u zajedničku borbu čiji bi rezultat bila moderna, demokratska, samostalna (i suverena) od svjetskih sila priznata, Hrvatska država.¹⁸⁴

Mesić je bio važno ime u borbi hrvatske emigracije u suzbijanju lažne protuhrvatske propagande koju je provodila jugoslavenska komunistička diplomacija. Držao je da je komunizam zabluda, da je tiranski, totalitarni i antivjerski sustav, te da je, uz jugoslavenstvo kao izmišljeni nacionalni sadržaj, sredstvo za likvidaciju nacionalnih individualiteta. U borbi protiv komunizma nastojao je radničkom pokretu dati hrvatski nacionalni značaj i usmjeriti radnike prema hrvatskim radničkim organizacijama kao što je bio Hrvatski radnički savez. Komunizam je doživljavao kao neprirodan uvoz „tuđinštine“ u Hrvatsku jer su Hrvati seljački narod, a seljak već kao seljak ne može biti za komunizam jer:

„Hrvatski seljak osjeća instiktivnu odbojnost od onih, koji ga snube za ciljeve, toliko protivno i neprihvatljive naravi hrvatskog čovjeka, strane i tuđe njegovu shvaćanju: on, iako mu danas komunisti prilaze s lažnim prikazivanjem svojih ciljeva, osjeća, uočavajući one, koji mu govore, da im je drugačije lice od naličja.“¹⁸⁵

Cijenio je doprinos Stjepana Radića borbi hrvatskoga naroda za samostalnost i osobito što je predvidio srpski plan za pokolj hrvatske inteligencije po komu-

¹⁸² Dr. sc. Ante Ciliga (Šegotići kod Vodnjana, 20. II. 1898. – Zagreb, 21. X. 1992.) političar, komunistički aktivist, disident, publicist. Više u: Mladen Švab, „Ciliga, Ante (Antun)“, *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje, pristup ostvaren 9. VIII. 2022. <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3573>.

¹⁸³ HR, NSK, R-7998, sv. 1667, Ante Ciliga: Pismo Tomislavu Mesiću, Rim, 5. X. 1962., 3 lista, strojopis.

¹⁸⁴ Isto.

¹⁸⁵ Tomislav Mesić, „Naše radništvo“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 15. IV. 1939., 3.

nistima, tj. da će velikosrpska politika iskoristiti i komunizam za uništenje hrvatstva, što je Radić jasno izrekao u svojoj obrani na sudu 1920., a objavljeno je

„u ‘Božićnjici’ iz 1921. godine, navodimo u cijelosti: ‘Ali bez obzira na javnog tužitelja, Seljačka Stranka dobro znade, a znamem to i ja, da bi mogao nastati takav slučaj kad bismo mi Hrvati baš morali proglasiti svoju samostalnu hrvatsku republiku. Ako bi se, recimo, u Beogradu proglasila komunistička republika sa svrhom da provede osnovu, po kojoj bi trebalo poklati svu hrvatsku inteligenciju, a napose u Zagrebu, a ja čujem, da takav plan postoji (!), da se to u Beogradu dogodi, mi ćemo onaj čas u Zagrebu proglasiti seljačku republiku, jer ne ćemo i ne možemo dopustiti, da se taj paklenski plan provede i hrvatski narod obezglavi.’“¹⁸⁶

Podršku Anti Paveliću i tadašnjoj hrvatskoj vladi u emigraciji Mesić iskazuje svojim tekstovima i svojim javnim radom, među ostalim organizacijom obilježavanja 10. travnja kao Dana državnosti i pisanjem o tome,¹⁸⁷ pisanjem nekrologa vojnim i građanskim dužnosnicima NDH: ministru u vladi NDH dr. Mehi Mehičiću, pukovniku Alfredu Neumannu-Furijakoviću, generalporučniku Fedoru vitezu Dragojlovu,¹⁸⁸ kao i poglavniku Anti Paveliću,¹⁸⁹ političkim zalaganjem za nestanak SFRJ te drugim aktivnostima. No, njegova podrška propalom projektu stvaranja Pavelićeve NDH nije bila bezrezervna pa tako prigodom obilježavanja navedenog Dana državnosti, iste 1960. na proslavi u Torontu kritički govori:

„Braćo, kad govorimo o našoj krivdi, onda nemojmo teretiti ni drugog, ni trećega, nego metnimo ruku na srdce pa recimo: ‘SVI SMO KRIVI!’ Krivi smo jedni, jer smo tjerali ideologije, za koje se u suvremenom svijetu pokazalo, da više ne odgovaraju. Drugi, jer smo vjerovali da samo ono, što smo mi predstavljali je najbolje. Treći, jer smo bili oni, koji smo smatrali, da se samo nas treba slušati, da mi moramo odgovarati, kao da je providnost uprla prstom u nas, ha, Vi ste baš oni, koji trebate voditi. Četvrti, jer smo bili oni, koji smo samo kritizirali, a od kritiziranja ništa dalje napravili nismo. Peti su oni najbrojniji, koji su smatrali, da se treba baviti

¹⁸⁶ Tomislav Mesić, „Stjepan Radić je predvidio srpski plan za pokolj Hrvatske inteligencije po komunistima“, *Danica* (Chicago), 11. VII. 1977., 9.

¹⁸⁷ Usp. Tomislav Mesić, „Temelj hrvatske budućnosti: Uz 10. travanj“, *Danica* (Chicago), 6. IV. 1960., 2.

¹⁸⁸ Usp. Tomislav Mesić, „In memoriam hrv. rodoljubu, ministru dru Mehi Mehičiću“, *Danica* (Chicago), 29. XI. 1967., 3; Tomislav Mesić, „Smrt hrvatskog rodoljuba“, *Danica* (Chicago), 6. I. 1960., 4; Tomislav Mesić, „Smrt hrvatskog generala Dragojlova“, *Danica* (Chicago), 31. I. 1962., 3.

¹⁸⁹ Usp. Tomislav Mesić, „Uz odar mrtvog borca“, *Danica* (Chicago), 6. I. 1960., 1 i 3.

važnijim poslom, a taj pametan posao značio je, prigrabi zdjelu materijalnih dobara blizu sebe i puniti ju, a hrvatski narod i sve drugo neka vrug nosi, ne znajući, da će konačno vrug i njega i njegovu zdjelu odnijeti.“¹⁹⁰

Politiku Jugoslavije pod Titom ocjenjivao je dvoličnom, lažnom, obmanom kojom samo isisava iz SAD kredite obmanjujući zapadne političare da je „neutralna“ prema komunističkom bloku, a komunistički režim u Jugoslaviji i svugdje u svijetu zločinačkim.¹⁹¹ Josipa Broza ocjenjivao je kao „crvenog diktatora“, krivotvoritelja vlastite biografije, koji je počinio najveći zločin nad hrvatskim narodom.¹⁹² Mesić je popratio i smrt Vladimira Bakarića, kojega ocjenjuje kao „jednog u nizu mrtvaca“ kad je trebalo braniti Hrvatsku.¹⁹³ Vrlo oštro pisao je o državnom terorizmu komunističke Jugoslavije protiv hrvatske emigracije na koju je Tito slao „rulje plaćenih ubojica“. Optužio je Upravu državne sigurnosti (UDB ili UDBA) za ubojstvo Brune Bušića, dok su jugoslavenske vlasti isticale da je Bušić žrtva obračuna „emigrantskog podzemlja“.¹⁹⁴ Mesić je pisao sa simpatijama o borbi Albanaca na Kosovu.¹⁹⁵

U svojim tekstovima napose je isticao nevinost i svetost nadbiskupa Stepinca.¹⁹⁶ Bio je organizator Dana kardinala Stepinca, kojega je 1951. Društvo za čašćenje i čuvanje uspomene kršćanskih mučenika u Rimu proglasilo svojim pokroviteljem. Zaslugom Tomislava Mesića, američka TV prenosila je Stepinčevu proslavu u Chicagu:

„Ovaj televizijski prikaz sa Stepinčevim citatom¹⁹⁷ o Hrvatskoj Državi gledan po milijunima američkih gledalaca bio je bez sumnje do sada najveća propaganda, koja je rekla zapadnom svijetu istinu o težnji i volji hrvatskog naroda.“¹⁹⁸

¹⁹⁰ Preneseno iz: *Glas Domovine* (Toronto), br. 4, srpanj 1960. prema: Milivoj Mostovac, *Krhotine sjećanja iz Domovine i izbjeglištva*, urednik Jure Krišto, (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2015), 17.

¹⁹¹ Usp. Tomislav Mesić, „Pred V. Hrvatski sabor u Clevelandu“, *Danica* (Chicago), 20. VIII. 1958., 2.

¹⁹² Usp. Tomislav Mesić, „Uz smrt jednog diktatora“, *Danica* (Chicago), 9. V. 1980., 1.

¹⁹³ Usp. Tomislav Mesić, „Umro dr. Vladimir Bakarić“, *Danica* (Chicago), 28. I. 1983., 6.

¹⁹⁴ Usp. Tomislav Mesić, „Pranje krvave dolame“, *Danica* (Chicago), 17. XI. 1978., 5.

¹⁹⁵ Usp. Tomislav Mesić, „Dokumenti govore“, *Danica* (Chicago), 8. XII. 1978., 4.

¹⁹⁶ Usp. Tomislav Mesić, „Uzdrži ga snažna do onoga dana“, *Danica* (Chicago), 07. V. 1958., 1 i 3.

¹⁹⁷ „THE CROATIAN PEOPLE DECLARED ITSELF THROUGH A PLEBISCITE FOR THE CROATIAN STATE“ [nap. I. S.].

¹⁹⁸ [Izjavitelj], „Američka televizija prenosi Stepinčevu proslavu“, *Danica* (Chicago), 21. II. 1962., 2.

Tom prilikom Mesić je, kao voditelj programa, o ulozi nadbiskupa u NDH izjavio: „Kardinal Stepinac se nije slagao sa svim što se radilo, no nije se slagao, jer je želio dobro – narodu i državi – jer je ona bila njegova, a u njenim porocima vidio je njenu štetu i slabost.“¹⁹⁹ Stepincu je posvetio i stihove: „Gospodine! / Uzdrži ga snažna do onoga dana, / sa oltara kad će, svoje katedrale, / zapjevati riječi veličajne hvale, / na Uskrsnuću Hrvatske svoje, / naše – i Tvoje!“²⁰⁰

Mesić je, još prije odlaska u emigraciju, objavio priloge o više brodskih zavičajnika: Stjepanu Marjanoviću,²⁰¹ svećeniku i piscu;²⁰² akademiku Živku Vukasoviću,²⁰³ pravniku i zoologu;²⁰⁴ fra Grguru Čevapoviću,²⁰⁵ lektoru filozofije i profesoru povijesti i crkvenog prava na Visokom franjevačkom

¹⁹⁹ [Izvjestitelj], „Američka televizija prenosi Stepinčevu proslavu“, *Danica* (Chicago), 21. II. 1962., 2.

²⁰⁰ Mesić, „Uzdrži ga snažna do onoga dana“, 3.

²⁰¹ „Stjepan Marjanović-Brođanin: 'Ilir iz Slavonije'“ (Zagreb, 1939.).

²⁰² „Marjanović, Stjepan, svećenik, pisac (Brod na Savi, 19. kolovoza 1802. – Brod na Savi, 2. listopada 1860.). Pseudonimi: Radislav Domorodčević, Slavidrug Miloglasović; pridjevnik: Brođanin. Gimnaziju pohađa u Osijeku, a bogosloviju u Đakovu. Za svećenika je zaređen 1826., kapelan je u Brodu, Osijeku i Zemunu, župnik u Račinovcima i od 1851. u Starom Slankamenu u Srijemu. Za službovanja u Zemunu (od 1839.) vodi književničku, radnu bilježnicu u koju zapisuje literarne radove i događaje oko sebe (Ručna knjižica Stjepana Marjanovića Brođanina 1839.). Iz bogate korespondencije vidljiva je prepiska s istaknutim osobama toga vremena (Mato Topalović, Vjekoslav Babukić, Dragutin Seljan, Luka Ilić-Oriovčanin, Bogoslav Šulek, Petar Preradović, Josip Juraj Strossmayer, Ivan Brlić, Slavoljub Vrbanić). Bavi se glazbom i slikanjem (18 sačuvanih djela). Govori njemački, latinski, grčki i slabije mađarski. Jedan je od najplodonosnijih iliraca, ali i najmanje izvoran (kopira, prevodi i prerađuje njemačke pjesnike i dramatičare).“ Stipić, Grubanović i Mataić Agičić, *Leksikon brodskih pisaca*, 172-173.

²⁰³ „Živko Vukasović - Povodom 60-godišnjice njegove smrti“ (Zagreb, 1934.)

²⁰⁴ „Vukasović, Živko, hrvatski pravnik i zoolog (Beravci kraj Slavnskoga Broda, 23. X. 1829 – Zagreb, 10. VIII. 1874). Studirao u Beču i Grazu pravo i biologiju. Bio je učitelj biologije na vinkovačkoj Gimnaziji (1852–55), a zatim u Osijeku, Križevcima i Rijeci. Pisar Hrvatske dvorske kancelarije u Beču (1865–69), potom je bio u službi Graničarske komande u Zagrebu i školski nadzornik za graničarske škole (1871–74). Napisao je nekoliko školskih udžbenika u kojima je zoološkim člancima pridonio stvaranju hrvatskoga zoološkog nazivlja. Za Gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcima napisao je udžbenik Naravoslovje domaće životinje sa osobitim obzirom na gospodarstvo (1865). Jedan je od prvih redovitih članova JAZU (1866) i suradnik njezinih izdanja.“ „Vukasović, Živko“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, pristup ostvaren 5. X. 2022. <http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65622>.

²⁰⁵ „Grgur Čevapović - Hrvatsko-latinski književnik“ (Zagreb, 1935.).

učilištu u Brodu na Savi,²⁰⁶ o političaru, narodnom zastupniku i kulturnom radniku Filipu Čondriću²⁰⁷ i dr. Posebno mu je zanimljiv prilog/svjedočanstvo iz 1928. godine o Brođaninu, atentatoru Luki Jukiću.²⁰⁸ Jukića opisuje kao blagog, skromnog, ali energičnog junaka, nemirnog duha punog stvaralačke snage, kojeg je idealizirala sva hrvatska mladež okupljena oko njega u prostorima hrvatskih društava u Bos. Brodu. Donosi podatke o njegovom pisanju komedije i dopisivanju s intendantom zagrebačkog kazališta Jozom Ivakićem. U tekstu je prenesena i autobiografska priča o Jukiću i njegovim svjetonazorima, o protivljenju pacifizmu Stjepana Radića, o teškoj borbi sa Srbima, njihovim piscima i lažima te o hrvatskoj borbi za samostalnost. Po Mesićevu svjedočenju, na pitanje o neuvršćavanju njegova imena u *Jugoslavensku enciklopediju* Jukić odgovora kako nije u njoj „da ime jednog Hrvata ne umanjí slavu njihovih ‘heroja’“.²⁰⁹ O Jukiću u prilogu zaključuje:

²⁰⁶ „Grgur Čevapović (Bertolovci kod Požege, 23. travnja 1786. – Budim, 21. travnja 1830.). Gimnaziju završava u Požegi 1802. a potom pristupa Franjevačkom redu. Filozofiju je studirao na filozofskom učilištu u Baji (1803.-1805.) a zatim je ondje (1805.-1807.) i u Vukovaru (1807.-1809.) nastavio školovanje u teologiji. Doktorirao je filozofiju 1806. na budimpeštanskom sveučilištu, a 1811. položio profesorski ispit iz teologije. Bio je profesor na Franjevačkom visokom učilištu u Brodu i Našicama (1809. – 1811.), a teologije na bogoslovnim školama u Mohaču (1811. – 1814. i Vukovaru od 1814. do 1820. gdje je i gvardijan i župnik 1820/21. Dva put je bio provincijal (1821 – 1824, 1827 – 1830) u Budimu. Gvardijan je i u Beču (1824. – 1827.) Predsjedao je redovitom kapitulom 1824. i izvanrednom kapitulom 1829. u Mohaču, kad su sudionici prihvatili nove uredbe o životu i djelovanju u Provinciji. Član je pokrajinske crkvene sinode 1822. u Bratislavi. Pripravio je za tisak prvi cjeloviti tiskani prijevod Svetog pisma Matije Petra Katančića. Sastavio je i danas izgubljen povijest hrvatskog naroda. Bio je središnja ličnost Provincije sv. Ivana Kapistranskoga u prvoj polovici 19. st. i istodobno promicatelj hrvatske kulture u predpreporodnom razdoblju među Hrvatima u Slavoniji i u Ugarskoj.“ Ivan Stipić, „Znanstvene veze franjevačkih učilišta s područja današnje Vojvodine i južne Mađarske s Franjevačkom visokom filozofskom školom u Brodu“, u: *Dani hrvatske knjige i riječi : dani Balinta Vujkova: zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanog 7. do 8. listopada 2021.*, uredila Katarina Čeliković, (Subotica: Hrvatska čitaonica; Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata; Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj; Udrugom Šokačka grana Osijek, 2022.), 188-189.

²⁰⁷ „In memoriam Dru. Filipu Čondriću“ (Slavonski Brod, 1937.)

²⁰⁸ Luka Jukić, atentator (Donji Svilaj kraj Odžaka, 23. II. 1887 – Slavonski Brod, 24. VI. 1929). Poznat je po neuspjelom pokušaju atentata na kraljevskoga povjerenika S. Cuvaja. Više u: Marica Karakaš i Dino Mujadžević, „Jukić, Luka“, *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 13. XII. 2022., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8817>.

²⁰⁹ Mesić, „Jedno badnje večé s Lukom Jukićem, borcem za slobodu Hrvatske“, 7.

„Luka Jukić bio je idealista. Ostao je uvijek jednak. Ona ljubav za Hrvatsku koja ga je kao sveučilištarca dovela do odluke da uzme oružje u ruke i puca na protivnika svog naroda, ta ga je ljubav pratila do časa kada je u brodskoj bolnici ispustio svoju plemenitu i mučeničku dušu.“²¹⁰

U emigraciji Mesić također objavljuje nekoliko priloga o brodskim zavičajnicima. Napisao je nekrolog jednom od najutjecajnijih brodskih političara, narodnom zastupniku i ministru dr. Nikoli Nikiću.²¹¹ Nikić je 1925. godine postao jedan od četvorice HSS-ovih ministara u vladi Pašić-Radić, no već sljedeće godine odvaja se od Radića i stvara svoj parlamentarni klub. Nakon proglašenja diktature Nikić postaje glavni politički čovjek u gradu, na njegov su prijedlog imenovani novi gradonačelnik i gradsko zastupstvo, kao i gotovo svi načelnici općina u brodskom kotaru. Svoj status potvrđuje na skupštinskim izborima 1931., koje su oporbene stranke bojkotirale, tako da je kao jedini kandidat u brodskom izbornom kotaru izabran za poslanika. Ubrzo poslije toga Nikić se ne uključuje u proces stvaranja režimske stranke te se odmiče od režima i prelazi u parlamentarnu oporbu režimu.²¹² U nekrologu, Mesić o njegovoj politici piše kako je „u hrvatskim političkim zbivanjima odigrao svoju ulogu, nažalost negativnu, ali izražavajući uvijek želju, da bude na korist i pomoć narodu“²¹³ te kako je mnogim prognanim Hrvatima zdušno pomagao. „Bio je Hrvat i ponio je na svojim leđima nekoliko godina komunističke robije.“²¹⁴

Mesić je napisao nekrolog i nekadašnjem brodskom gimnazijskom profesoru, hrvatskom književniku Anti Jakšiću.²¹⁵ U nekrologu rezimira kako, unatoč tome što „o njegovom literarnom djelovanju nije nažalost pisano u omjeru njegove vrijednosti“, Jakšić svojim radom „postaje i najistaknutiji pjesnik šokačkih Hrvata u Bačkoj“.²¹⁶

²¹⁰ Isto.

²¹¹ Usp. Tomislav Mesić, „Povodom smrti dr. Nikole Nikića“, *Danica* (Chicago), 24. VIII. 1960., 4.

²¹² Ivan Milec, „Organiziranje i djelovanje Jugoslavenske radikalno seljačke demokracije u gradu i kotaru Brod na Savi do općinskih izbora 1933.“, *Scrinia Slavonica* 18 (2018), 337, 341-346, 348-350.

²¹³ Mesić, „Povodom smrti dr. Nikole Nikića“, 4.

²¹⁴ Isto.

²¹⁵ Jakšić, Ante, nastavnik, pisac (Bački Brijeg, Republika Srbija, 22. travnja 1912. – Zagreb, 30. studenog 1987.). Više u: Stipić, Grubanović i Mataić Agičić, *Leksikon brodskih pisaca*, 124-126.

²¹⁶ Usp. Tomislav Mesić, „In Memoriam: Hrvatskom pjesniku prof. Anti Jakšiću“, *Danica* (Chicago), 22. I. 1988., 6.

Za autora, posebno su važni njegovi tekstovi o kiparu rođenom u Vrpolju kod Slavonskog Broda, Ivanu Meštroviću.²¹⁷ Naime, Tomislav Mesić je bio veliki prijatelj Ivana Meštrovića i njegove obitelji, što je vidljivo i iz njihova čestog neformalnog, obiteljskog druženja.

Fotografija 3:

MESIĆ (prvi slijeva) SA SUPRUGOM EMILIJOM I SUPRUŽNICIMA MEŠTROVIĆ
TE RUDOLFOM I MARGITOM MATZ U MEŠTROVIĆEVOM DOMU U ILLINOISU, 1957.

(Izvor: Pisma Franje Dujmovića u posjedu Mate Artukovića)

Meštrovića je cijenio zbog umjetničke genijalnosti („Uz velikog Ruđera Boškovića (...) ime prof. Meštrovića ušlo je u legiju svjetskih genija, iz malog naroda Hrvata.“),²¹⁸ ali mu je spočitavao ulogu u stvaranju Jugoslavije. Unatoč tome, Mesić ne dvoji o njegovom hrvatstvu i javno jasno deklarirano katoličanstvu. U vezi s tim, u nekrologu opisuje kako ga je, u vrijeme diktature, srpski pjesnik Jovan Dučić posrbio, dapače pričao je da je potomak cara Uroša II, ali mu je Meštrović odgovorio (*Nova Europa*, br. 7 iz 1932.): „Ne treba da kažem da ne žalim niti se stidim što pripadam katoličkoj konfesiji, pače bih ja, da već nisam katolik, prešao na katoličanstvo.“²¹⁹ U istom

²¹⁷ Meštrović, Ivan, akademik, kipar, pisac (Vrpolje, 15. kolovoza 1883. – South Bend, Indiana, 16. siječnja 1962.). Više u: Stipić, Grubanović i Mataić Agičić, *Leksikon brodskih pisaca*, 197-198.

²¹⁸ Usp. Tomislav Mesić, „Uz 75-godišnjicu prof. Ivana Meštrovića“, *Danica* (Chicago), 20. VIII. 1958., 4.

²¹⁹ Tomislav Mesić, „Ivan Meštrović-čovjek i rodoljub“, *Danica* (Chicago), 7. II. 1962., 4.

odgovoru, nakon kratke geneze prezimena, Meštrović pridodaje: „Nije bilo potrebno dirati u mene Hrvata, u kome ima jednako srca za Srbina...“²²⁰ *Danica* donosi i zanimljiv prilog kipareva sina Mate Meštrovića u kojemu je izneseno njegovo, u detalje opisano, svjedočanstvo o skandaloznom ponašanju jugoslavenskih vlasti prilikom pokopa njegova oca: „Izgleda, da je bilo nekih u Jugoslaviji, koji su svakako željeli, da Meštrovića i mrtva ponize i da bude pokopan onako u noći i na brzinu kao neki drumski razbojnik.“²²¹ Ne-poštovanje s obitelji dogovorenog ispraćaja i gotovo tajni pokop Meštrovića izazvali su reakciju američkog senata, kao i mnogih drugih država i svjetskih institucija. O reakciji svjetskih medija na skandalozni pokop Mesić donosi prikaz u kojemu nabraja cijeli niz Meštrovićevih „grijeha“ zbog kojih su si jugoslavenske komunističke vlasti to dopustile.²²²

Najviše je bio zaokupiran kulturnim temama. Iz područja književnosti piše: novele „Bijeg“,²²³ i „Bijeg u slobodu: Božićna priča“,²²⁴ prilog povodom Majčina dana,²²⁵ prilog o književniku Aliji Nametku povodom njegove 60. godišnjice života,²²⁶ prikaz knjige pjesama Jure Prpića i Rajmunda Kuparea²²⁷ i dr. Pisao je i kritike i prikaze o glazbi, među ostalim o hrvatskom pjevaču Dragutinu Šoštraku.²²⁸ U više nastavaka pisao je o izložbi hrvatskih slika i skulptura XIX. i XX. stoljeća (kolovoz 1966.), koja je okupila svjetski afirmirana imena hrvatske umjetnosti, a čijoj je organizaciji preko organizacije Ujedinjenih američkih Hrvata on najviše pridonio.²²⁹

²²⁰ Isto.

²²¹ Mate Meštrović, „Pokop Ivana Meštrovića u Jugoslaviji“, *Danica* (Chicago), 21. II. 1962., 1. i 4.

²²² Tomislav Mesić, „Nakon barbarstva crvenih silnika u ‘Jugoslaviji’“, *Danica* (Chicago), 14. II. 1962., 2.

²²³ Usp. Tomislav Mesić, „Bijeg“, *Danica* (Chicago), 24. XII. 1958., 8.

²²⁴ Usp. Tomislav Mesić, „Bijeg u slobodu: Božićna priča“, *Danica* (Chicago), 22. XII. 1989., 13.

²²⁵ Usp. Tomislav Mesić, „Mjesto članka za majčin dan“, *Danica* (Chicago), 7. V. 1958., 6.

²²⁶ Usp. Tomislav Mesić, „Hrvatski književnik prof. Alija Nametak: O 60. godišnjici života“, *Kalendar Hrvatski glas* 37 (1967), 109-111. [Acton, Ontario]

²²⁷ Usp. Tomislav Mesić, „Stihovi hrvatske tragedije“, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. II. 1975., 4; Tomislav Mesić, „Izbor lirike Rajmunda Kuparea“, *Danica* (Chicago), 5. IV. 1961., 4.

²²⁸ Usp. Tomislav Mesić, „S pjesmom kroz život: Uz 20-godišnjicu umjetničkog djelovanja Dragutina Šoštraka“, *Danica* (Chicago), 19. III. 1958., 5-6.

²²⁹ Usp. Tomislav Mesić, „Hrvatska umjetnost u Americi“, *Danica* (Chicago), 17. VIII. 1966., 3.

Fotografija 4: DR. MATE MEŠTROVIĆ I TOMISLAV MESIĆ U VRTU KRAJ KUĆE
- Bolingbrook, Illinois, 1986.

(Izvor: Pisma Franje Dujmovića u posjedu Mate Artukovića)

Mesić je intenzivno pratio nacionalno književno stvaralaštvo u Hrvatskoj. Smatrao je da su dva čovjeka izuzeta od kritike u Jugoslaviji: Tito i Krleža. Krležu je smatrao velikim književnim imenom, ali i osobom koja je nesklona čuti i prihvatiti bilo kakvu kritiku. Pozdravio je pojavu knjige Stanka Lasića *Krleža – Kronologija života i rada*,²³⁰ smatrajući da će dobro doći u borbi protiv Krležine nedodirljivosti, koju je smatrao štetnom za hrvatsku kulturu. Kao Titov intimus Krleža je umanjio svoju intelektualnu nezavisnost. Krležu je cijenio kao književnog stvaraoca, naročito u drami. Oštro zamjera što Krleža nije dopustio da Lasić objavi svoju *Kronologiju* kako je mislio da treba.²³¹

Najvredniji književno-kritički Mesićev tekst je njegova, tiskom objavljena, kritika dobitnika Nobelove nagrade Ive Andrića i njegovog djela *Na Drini ćuprija*. Za Andrića je držao da je veliki pisac, ali čovjek bez puno skrupula, karijerist. Postao je svjesno otpadnik od hrvatstva, jer je znao da će mu priklanjanje srpstvu donijeti puno veću korist. Političku službu počeo je u sjeni kukastih križeva u

²³⁰ Stanko Lasić, *Krleža: kronologija života i rada* (Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1982).

²³¹ Usp. Tomislav Mesić, „Istina i suton kumira“, *Danica* (Chicago), 5. II. 1982., 2.

kojoj se jako dobro snašao, kao jugoslavenski poslanik nazočio je pristupu Trojnom paktu, živio u Beogradu bez problema, kao što se bez problema i priključio komunistima. Mesić smatra da je Andrić srpstvu učinio uslugu „kao gotovo ni jedan književnik do sada“. Višegradska i bosansko-hercegovačka pozornica vidjela je u režiji života mnoga stradanja i Srba i Hrvata i Muslimana, ali je Andrić knjigom *Na Drini ćuprija* afirmirao kult „ugroženog Srbina“, a pri tome je pozadinu povijesne pozornice krivotvorio tako da je ulogu svetačke žrtve rezervirao isključivo za Srbe.²³² Andrić je svjestan svoje pristranosti, jer mu je ona omogućila karijeru, ali je se ne odriče. Kad bi prikazao istinu, djelo bi moralo promijeniti naslov u „Na Drini dvije ćuprije“. Za Andrića su latinično pismo i ijekavica kojima je ispisan proglas generala Filipovića po ulasku austro-ugarskih trupa u BiH ispisani na „srpskom“ jeziku! Na svjetlo dana izašla je, za Jugoslaviju i njezin komunistički politički sustav, porazna dilema Krleža ili Andrić:

„Iskrsla je za same komuniste neugodna činjenica, da je ‘vlast’ za ‘Srbina’ Andrića i njegovo ‘nacionalno’ djelo uložila maksimum, a za Hrvata Krležu, predstavnika ‘komunističke’ književnosti – gotovo ništa.

S druge strane, danas je i najzatucanijem ‘partijcu’ jasno, da se srpstvo pokazalo jače od ‘partije’, odnosno da je kod onih što odlučuju, a oni što odlučuju gotovo su opet samo Srbi, – Kosovo nadbilo Kozaru!“²³³

Jednak je Mesićev prosvjed protiv laži kojom se Hrvatima nameće osjećaj krivnje u filmu *Okupacija u 26 slika*. U tekstu „Vrisak jedne podvale“ Zafranovićev film okarakterizirao je kao „atak na obraz i čast hrvatskog naroda“.²³⁴

Tomislav Mesić je napisao i veliki broj nekrologa različitim osobama iz hrvatskog javnog i političkog života. Pored navedenih Meštovića, Nikića i Jakšića, pisao ih je i hrvatskim književnicima Augustinu Harambašiću,²³⁵ i Mariji Jurić Zagorki,²³⁶ kiparima Josipu Turkalju i Pavlu Kufrinu,²³⁷ svećenicima Mihaelu

²³² Usp. Tomislav Mesić, *Na Drini dvije ćuprije: osvrt na ličnost dobitnika Nobelove nagrade Ive Andrića i njegovo djelo ‘Ćuprija na Drini’* (Chicago: [s.n.], [s. a.]).

²³³ Mesić, *Na Drini dvije ćuprije*, 151.

²³⁴ Novinski izrezak iz hemeroteke Franje Dujmovića: Tomislav Mesić, „Vrisak jedne podvale“ bez navedenih bibliografskih podataka u posjedu autora [nap. I. S.]

²³⁵ Usp. Tomislav Mesić, „Hrvatska je evo spašena da živi“, *Danica* (Chicago), 9. VIII. 1961., 2-3.

²³⁶ Usp. Tomislav Mesić, „Umrla je Zagorka...“, *Danica* (Chicago), 15. I. 1958., 6.

²³⁷ HR, NSK, R-7971, sv. 2427, Tomislav Mesić „Smrt hrvatskog kipara Pavla Kufrina“, Chicago, 1974., 3 lista, strojopis.

Juriću²³⁸ i fra Ljubi Čuvalu,²³⁹ biskupu dr. Ćirilu Baniću²⁴⁰ i kardinalu bl. Alojziju Stepincu,²⁴¹ političkim emigrantima Ivanu Hodaku,²⁴² dr. Vladku Mačeku,²⁴³ Anti Paveliću,²⁴⁴ ministru u vladi NDH dr. Mehi Mehičiću,²⁴⁵ pukovniku Alfredu Neumannu-Furijakoviću,²⁴⁶ generalporučniku Fedoru vitezu Dragojlovu²⁴⁷ te hrvatskoj rodoljupki Lidiji Vignjević, praunuci Ljudevita Gaja.²⁴⁸

Fotografija 5: TOMISLAV MESIĆ DRŽI GOVOR NA PROSLAVI DANA NDH 1970. U CHICAGU.

S lijeva na desno sjede: Michael A. Bilandic (kasniji gradonačelnik Chicaga), kongresmen Roman C. Pucinski, Ibrahim Beg Džinić

(Izvor: Pisma Franje Dujmovića u posjedu Mate Artukovića)

²³⁸ Usp. Tomislav Mesić, „Umro je pater Miško“, *Danica* (Chicago), 15. II. 1961., 4.

²³⁹ HR, NSK, R-7971, sv. 2426, Tomislav Mesić, „Smrt fra Ljube Čuvala“, Chicago, 1975., 2 lista, strojopis.

²⁴⁰ Usp. Tomislav Mesić, „Jedan sa Stepinčeve linije...“, *Danica* (Chicago), 15. III. 1961., 4.

²⁴¹ Usp. Tomislav Mesić, „Pred mrtvim likom Božjeg viteza“, *Danica* (Chicago), 17. II. 1960., 1. i 4.

²⁴² Usp. Tomislav Mesić, „Smrt Ivana Hodaka, borca i rodoljuba“, *Danica* (Chicago), 29. XI. 1967., 3.

²⁴³ Usp. Tomislav Mesić, „Dr. Vladko Maček“, *Danica* (Chicago), 27. V. 1964., 1. i 5.

²⁴⁴ Usp. Mesić, „Uz odar mrtvog borca“, 1. i 3.

²⁴⁵ Usp. Mesić, „In memoriam hrv. rodoljuba, ministru dru Mehi Mehičiću“, 3.

²⁴⁶ Usp. Mesić, „Smrt hrvatskog rodoljuba“, 4.

²⁴⁷ Usp. Mesić, „Smrt hrvatskog generala Dragojlova“, 3.

²⁴⁸ Usp. Tomislav Mesić, „Smrt hrvatske rodoljupke gospođe Lidije Vidnjević“, *Danica* (Chicago), 12. V. 1989., 3.

Svog prijatelja vlč. Cecelju nije zaboravio. O njemu je napisao priloge povodom njegovog sedamdesetog i osamdesetog rođendana te uz prigodu njegove zlatne mise.²⁴⁹ Osobno surađuju i dopisuju se do Ceceljine smrti od Parkinsonove bolesti 3. srpnja 1989. Obojica komentiraju politička previranja u Jugoslaviji krajem 1980-ih, raduju se tome, ali izražavaju skepsu u uspjeh osamostaljenja hrvatske države. U to vrijeme Mesića je već poprilično zahvatila Alzheimerova bolest, od koje kao teški psihički bolesnik umire 24. studenog 1995. u svojem domu u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je i pokopan.

Zaključak

Tomislav Mesić u povijesti broskog novinarstva zasigurno zauzima jedno od najznačajnijih mjesta. Njegov novinarski rad koji se proteže kroz gotovo cijelo 20. stoljeće nije tek puko izvjestiteljski. Zarana, baštineći jasnu obiteljsku političku tradiciju HSS-a, osobnim političkim zrenjem mijenja svoje svjetonazore prema starčevićanstvu i ono u bitnom određuje smjer njegova djelovanja i pisanja u budućnosti. Uz novinarski i politički formiran profesionalni habitus, državotvorna ideja kojom je zaokupljen jednim značajnim dijelom vodi ga interesno prema kulturi i zaokuplja kulturnim temama unutar vlastitog nacionalno-povijesnog kruga. Slobodno vrijeme svojeg mladalaštva, a nešto rjeđe i kasnije, koristi za manje izlete u književnost. Tiskom objavljuje pjesme, crtice, poneku novelu i književnu kritiku.

Iz njegovih priloga, kao i iz drugih dostupnih izvora i literature, da se iščitati kako je Mesić već zarana u Brodu politički vrlo aktivan. U svojim nazorima ostao je uvelike dosljedan, od prvih njegovih tekstova pisanih u Brodu 30-tih godina 20. stoljeća, preko tekstova objavljenih za vrijeme Drugog svjetskog rata, do onih iz 80-ih godina, pred kraj njegova života. Kako prije i za vrijeme Drugoga svjetskog rata, tako i poslije njega u emigraciji, zalagao se za samostalnu hrvatsku državu i bio protiv komunizma, jugoslavenstva i svake Jugoslavije, čiji je naziv u svojim prilogima najčešće stavljao u navodnike.

S druge strane, politička i vojna aktivnost Tomislava Mesića kao novinara zaduženog za propagandu u vrijeme Drugog svjetskog rata i podrška koju je davao marionetskoj NDH u ratu i nakon njega najveće su moralne enigme, koje su ovim prilogom tek načete. Pripisani mu je krimen verbalni, bez nave-

²⁴⁹ Tomislav Mesić, „Stepinac ga prozva ‘Vilim Osvajač’“, *Danica* (Chicago), 27. IV. 1979., 10-11; Tomislav Mesić, „Sretan rođendan! – uz osamdesetu obljetnicu vlč. Vilima Cecelje“, *Hrvatski katolički glasnik* 49 (1989), br. 4: 109-111. [Chicago]; [Slav.], „Uz 50-godišnjicu misništva vlč. Vilima Cecelje“, *Danica* (Chicago), 2. VII. 1982., 4.

denih žrtava takvog djelovanja. Kao svjedok partizanskih zločina, vjerujući u lažljivost sustava koji grade, dosljedno brani pravo hrvatskog naroda na vlastitu državu. Podržava NDH, znajući ili ne znajući za zločine koji su u njoj i u nje-no ime počinjeni. Mesićevo negativno iskustvo iz zajedničke južnoslavenske države koje je baštinio, kao i mogućnost da, ako je morao birati, kao aktivist katoličkih laičkih organizacija i žestoki antikomunist možda i nije imao drugog izbora, vjerojatno su bili od presudne važnosti kod njegove podrške NDH.

Pripadnik brodske intelektualne elite Tomislav Mesić do odlaska u emigraciju, kao aktivni član različitih kulturnih udruga, vrijedno radi na promicanju hrvatskog identiteta u lokalnoj zajednici. Piše mnoge priloge s temama vezanim uz značajne brodske zavičajnike, lokalno gospodarstvo, politiku i povijest. Isti rad djelomično je nastavio i u emigraciji. S velikim je interesom pratio kulturu i politiku. Nije u svojim priložima zaboravio dug prema zavičaju. Piše priloge o Luki Jukiću, Brođaninu Nikiću, brodskom profesoru Jakšiću i (po rođenju Vrpoljčaninu) Meštoviću.

Mesić je imao, što zbog okolnosti, što zbog vlastitog izbora, nizom prepreka ispresijecan životni put, vjerojatno često popunjen različitim dvojabama. Iz istraženog je vidljivo da je sve u sebi beskompromisno podredio vlastitim vjerskim, humanitarnim i državotvornim idealima.

Teško bolestan, preminuo je od Alzheimerove bolesti 24. studenog 1995. u svojem domu u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je i pokopan. Koliko je, nakon izbivanja iz javnosti od četiri godine zbog bolesti, bio cijenjen među američkim Hrvatima ponajbolje svjedoči koncelebracija desetorice svećenika na organiziranoj mu misi zadušnici u crkvi sv. Jeronima 27. studenog 1995. Zbog naravi njegove bolesti nije imao sreće da, kao hrvatski suverenist, umre u spoznaji o konačnom, povijesnom oslobođenju njegove domovine od velikosrpskog agresora 1995. nakon vojno-redarstvenih akcija *Bljesak* i *Oluja* i ostvarenju njegova sna o slobodnoj i samostalnoj Republici Hrvatskoj.

Profesionalni rad Tomislava Mesića, njegovo djelovanje i doprinos lokalnoj i nacionalnoj kulturi ovim prilogom tek su načeti, a već s izvjesnom sigurnošću možemo zaključiti kako je Mesić kao pripadnik lokalne intelektualne elite svakako našao svoje mjesto i unutar kulturne elite brodskog Posavlja u prvoj polovici 20. stoljeća. Ipak, nemogućnost autorskog uvida u ukupnu Mesićevu novinarsku produkciju otvara mogućnost možebitnog značajnijeg proširenja teme i zaokreta u prikazu njegove biografije u nekom budućem istraživanju.

BIBLIOGRAFIJA

ARHIVSKI IZVORI

HR, HDA, f. 155, Banovina Hrvatska, Kabinet bana (HR, HDA, f. 155, BH KB)

HR, HDA, f. 237, Glavno ravnateljstvo za promičbu pri Predsjedništvu Vlade Nezavisne Države Hrvatske (HR, HDA, f. 237, GRP PV NDH)

HR, HDA, f. 249, Ustaša. Hrvatski oslobodilački pokret, (HR, HDA, f. 249, Ustaša HOP)

HR, HDA, f. 306, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (HR, HDA f. 306, ZKRZ)

HR, HDA, f. 1561, Republički sekretarijat unutrašnjih poslova, Služba državne sigurnosti Socijalističke Republike Hrvatske (RSUP SDS SRH)

OBJAVLJENI IZVORI I LITERATURA

„VI. Hrvatski Sabor izvanredno uspio“, *Danica* (Chicago), 13. IX. 1961., 1.

[A. Humski]. „Hrvatstvo naših muslimana“. *Ustaša* (Zagreb), 17. X. 1943., 10-11.

Blažanović, Stjepan. *Novine brodskog Posavlja: stoljeće brodskog novinstva (1894-1994)*. 2. dopunjeno izd. Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, 1994.

Blažeković, Milan. *Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije*. Zagreb: Školske novine; Pergamena, 1996.

Čapo, Hrvoje; Mihovilović Đorđe. „O preobrazbi lista "Posavska Hrvatska" u glasilo ustaškog režima". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 34-35-36 (2004), 185-204.

„Častimir Majić“. *Point* (Varaždin), online izdanje, pristup ostvaren 5. IV. 2023., <https://library.foi.hr/autori/autor.php?B=1&A=0000010259&fl=t&E=&H=>

„Dani hrvatske knjige“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 9. XII. 1939., 3.

„Družba 'Braća Hrvatskoga Zmaja'“. *Hrvatska enciklopedija*, on-line izdanje. Pristup ostvaren 22. V. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16341>.

Dujmović, Franjo. „Spomen-slovo Tomislavu Mesiću“. *Spremnost: hrvatski tjednik* (Sydney), 23. I. 1996., 13.

Dujmović, Tihomir. *Hrvatske novinarske tragedije: 1945.-1995.* Zagreb: Kružić, 2017.

„Godišnja skupština 'Napretka' u Bos. Brodu“, *Istina* (Slavonski Brod), 29. V. 1937., 4.

„Gradske vijesti“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 19. VIII. 1939., 4.

„Gradske vijesti“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 25. VI. 1940., 3.

Grbelja, Josip. *Uništeni naraštaj.* Zagreb: Regoč, 2000.

Grbeš, Jozo. „Domovina je samo jedna: sjećanje gospođe Emilije Mesić: Ljudskom smrću 'život se samo mijenja, a ne oduzima'“. *Laudato*, online izdanje, 1. 6. 2015. Pristup ostvaren 27. III. 2020., <https://laudato.hr/Kolumna/S-one-strane/Domovina-je-samo-jedna-sjecanje-gospo%C4%91e-Emilij-%281%29.aspx>.

„HPD 'Martić' pred novim radom“, *Istina* (Slavonski Brod), 19. VI. 1937., 2.

Hrečkovski, Slavica. *Hronologija radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta u Bosanskom Brodu i okolini 1894-1945.* Bosanski Brod: Opštinski odbor SUBNOR-a, 1969.

Hrečkovski, Slavica. *Slavonski Brod u NOB i socijalističkoj revoluciji 1941-1945.* Slavonski Brod : Historijski institut Slavonije i Baranje, 1982.

[Ive Graničar]. „Sibinjska tragedija“. *Obrana* 5 (1967), br. 59-60: 2.

[Izvjestitelj]. „Američka televizija prenosi Stepinčevu proslavu“, *Danica* (Chicago), 21. II. 1962., 2.

Jareb, Mario. *Mediji i promidžba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016.

Karakaš, Marica; Mujadžević, Dino. „Jukić, Luka“. U: *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 13. XII. 2022., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8817>.

„Književni događaj – u Brodu. Roman 'Mejrina krv'“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 19. VIII. 1939., 4.

Kovačić, Anto Slavko. „Čekada, Smiljan Franjo“. U: *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 12. I. 2023., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3971>.

Lasić, Stanko. *Krleža: kronologija života i rada*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1982.

Lukinović, Andrija; Pomper, Ivan. *Vilim Cecelja: Utjelovljena hrvatska caritas*. Zagreb: Glas Koncila, 2009.

Majić, Častimir. „Smrt Tomislava Mesića u Americi“, *Hrvatska revija* 46 (1996), br. 1: 226-228.

Malvić, Luka. „Historijat organizacije Hrvatskog junaka na Sušaku“, *Časopis za povijest Zapadne Hrvatske* 16 (2021), 61-101.

Mataija, Ivica (ur.). *Leksikon Ličana*. Gospić: Državni arhiv u Gospiću, 2017.

Mesić, Tomislav. „Bijeg“, *Danica* (Chicago), 24. XII. 1958., 8.

Mesić, Tomislav. „Bijeg u slobodu: Božićna priča“, *Danica* (Chicago), 22. XII. 1989., 13.

Mesić, Tomislav. „Dokumenti govore“, *Danica* (Chicago), 8. XII. 1978., 4.

Mesić, Tomislav. „Dr. Vladko Maček“, *Danica* (Chicago), 27. V. 1964.

Mesić, Tomislav. „Hrvatska je evo spašena da živi“, *Danica* (Chicago), 9. VIII. 1961., 2-3.

Mesić, Tomislav. „Hrvatski književnik prof. Alija Nametak: O 60. godišnjici života“, *Kalendar Hrvatski glas* 37 (1967), 109-111.

Mesić, Tomislav. „In Memoriam: Hrvatskom pjesniku prof. Anti Jakšiću“, *Danica* (Chicago), 22. I. 1988., 6.

Mesić, Tomislav. „In memoriam hrv. rodoljubu, ministru dru Mehi Mehičiću“, *Danica* (Chicago), 29. XI. 1967., 3.

Mesić, Tomislav. „Istina i suton kumira“, *Danica* (Chicago), 5. II. 1982., 2.

Mesić, Tomislav. „Ivan Meštrović - čovjek i rodoljub“, *Danica* (Chicago), 7. II. 1962., 4.

Mesić, Tomislav. „Izbor lirike Rajmunda Kuparea“, *Danica* (Chicago), 5. IV. 1961., 4.

Mesić, Tomislav. „Jedan sa Stepinčeve linije...“, *Danica* (Chicago), 15. III. 1961., 4.

Mesić, Tomislav. „Jedno badnje večer s Lukom Jukićem, borcem za slobodu Hrvatske“, *Nova Hrvatska* (Zagreb), 24. XII. 1943., 7. [Božićni prilog *Nove Hrvatske*]

Mesić, Tomislav. „Lista Ujedinjene Opozicije za općinske izbore u Bos. Brodu“, *Istina* (Slavonski Brod), 3. X. 1936., 1.

Mesić, Tomislav. „Mjesto članka za majčin dan“, *Danica* (Chicago), 7. V. 1958., 6.

Mesić, Tomislav. *Na Drini dvije ćuprije: osvrt na ličnost dobitnika Nobelove nagrade Ive Andrića i njegovo djelo 'Ćuprija na Drini'*. Chicago: [s.n.], [s. a.].

Mesić, Tomislav. „Nakon barbarstva crvenih silnika u Jugoslaviji“, *Danica* (Chicago), 14. II. 1962., 2.

Mesić, Tomislav. „Naše radništvo“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 15. IV. 1939., 3.

Mesić, Tomislav. „Pet godišnjica sibinjske tragedije“, *Jutarnji list* (Zagreb), 20. II. 1940., 7.

Mesić, Tomislav. „Postanak Bosanskog Broda i okolnih naselja“. *Prilozi za poznavanje Broda i okolice* 1 (1943), br. 1, 58-62.

Mesić, Tomislav. „Povodom smrti dr. Nikole Nikića“, *Danica* (Chicago), 24. VIII. 1960., 4.

Mesić, Tomislav. „Pranje krvave dolame“, *Danica* (Chicago), 17. XI. 1978., 5.

Mesić, Tomislav. „Pred V. Hrvatski sabor u Clevelandu“, *Danica* (Chicago), 20. VIII. 1958., 2.

Mesić, Tomislav. „Pred mrtvim likom Božjeg viteza“, *Danica* (Chicago), 17. II. 1960., 1. i 4.

Mesić, Tomislav. „Smrt hrvatske rodoljupke gospođe Lidije Vidnjević“, *Danica* (Chicago), 12. V. 1989., 3.

Mesić, Tomislav. „Smrt hrvatskog generala Dragojlova“, *Danica* (Chicago), 31. I. 1962., 3.

Mesić, Tomislav. „Smrt hrvatskog rodoljuba“, *Danica* (Chicago), 6. I. 1960., 4.

Mesić, Tomislav. „Smrt Ivana Hodaka, borca i rodoljuba“, *Danica* (Chicago), 29. XI. 1967., 3.

Mesić, Tomislav. „S pjesmom kroz život: Uz 20-godišnjicu umjetničkog djelovanja Dragutina Šoštraka“, *Danica* (Chicago), 19. III. 1958., 5-6.

- Mesić, Tomislav. „Sretan rođendan! – uz osamdesetu obljetnicu vlč. Vilima Cecelje“, *Hrvatski katolički glasnik* 49 (1989), br. 4: 109-111. [Chicago]
- Mesić, Tomislav. „Starčević je pobedio...“, *Život za Hrvatsku: službeni vjestnik Ustaškog stožera* (Zagreb) 2 (1944), br. 2: 2.
- Mesić, Tomislav. „Stepinac ga prozva 'Vilim Osvajač'“, *Danica* (Chicago), 27. IV. 1979., 10-11.
- Mesić, Tomislav. „Stihovi hrvatske tragedije“, *Hrvatski glas* (Winnipeg), 12. II. 1975., 4.
- Mesić, Tomislav. „Stjepan Radić je predvidio srpski plan za pokolj Hrvatske inteligencije po komunistima“, *Danica* (Chicago), 11. VII. 1977., 9.
- Mesić, Tomislav. „Temelj hrvatske budućnosti: Uz 10. travanj“, *Danica* (Chicago), 6. IV. 1960., 2.
- Mesić, Tomislav. „Ujedinjenim snagama na izbore!“, *Istina* (Slavonski Brod), 19. IX. 1936., 1.
- Mesić, Tomislav. „Umrla je Zagorka...“, *Danica* (Chicago), 15. I. 1958., 6.
- Mesić, Tomislav. „Umro dr. Vladimir Bakarić“, *Danica* (Chicago), 28. I. 1983., 6.
- Mesić, Tomislav. „Umro je pater Miško“, *Danica* (Chicago), 15. II. 1961., 4.
- Mesić, Tomislav. „Uz 25-godišnjicu sibirjske tragedije“, *Danica* (Chicago), 24. II. 1960., 2, 4.
- Mesić, Tomislav. „Uz 75-godišnjicu prof. Ivana Meštrovića“, *Danica* (Chicago), 20. VIII. 1958., 4.
- Mesić, Tomislav. „Uz odar mrtvog borca“, *Danica* (Chicago), 6. I. 1960., 1. i 3.
- Mesić, Tomislav. „Uz smrt jednog diktatora“, *Danica* (Chicago), 9. V. 1980., 1.
- Mesić, Tomislav. „Uzdrži ga snažna do onoga dana“, *Danica* (Chicago), 7. V. 1958., 1 i 3.
- Meštrović, Mate. „Pokop Ivana Meštrovića u Jugoslaviji“, *Danica* (Chicago), 21. II. 1962., 1 i 4.
- Mijović Kočan, Stijepo (prir.). *Knjiga bezimernih*. Zagreb: Školske novine, 1990.

Milec, Ivan. „Organiziranje i djelovanje Jugoslavenske radikalno seljačke demokracije u gradu i kotaru Brod na Savi do općinskih izbora 1933.“, *Scrinia Slavonica* 18 (2018), 333-372.

Milec, Ivan. „Promjena brodske gradske uprave 1942. godine – sukob stare i nove elite?“, *Scrinia Slavonica* 21 (2021), 389-430.

Mostovac, Milivoj. *Krhotine sjećanja iz Domovine i izbjeglištva* (uredio Jure Krišto). Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2015.

Nedić, Milenko. „Humorističko-satirički listovi u Slav. Brodu 1924-1941.“, *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja* 5/6 (1982), 156-160.

Nikolić, Vinko. *Pred vratima domovine. Susret s hrvatskom emigracijom 1965.: dojmovi i razgovori*. Zagreb: Art studio Azinović, 1995.

Novak, Božidar. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga; Press data, medijska agencija HND-a, 2005.

„Novi odbor UAH“, *Danica* (Chicago), 20. IX. 1967., 3.

„Novi odbor Ujedinjenih Američkih Hrvata“, *Danica* (Chicago), 10. IX. 1958., 1.

„Osuda o događajima u Bos. Brodu“, *Jutarnji list* (Zagreb), 14. XI. 1932., 1.

Petrač, Božidar. *Hrvatska uskrsna lirika: od Kranjčevića do danas*. Zagreb: Naklada Jurčić, 2001.

Požar, Petar. *Leksikon povijesti novinarstva i publicistike*. Split: vl. naklada, 2001.

„Prvaci ustaškog pokreta na sastancima s narodom: Ustaški sastanak u Donjim Andrijevcima“. *Hrvatski narod* (Zagreb), 19. II. 1943., 3.

Rajović, Radošin (ur.). *Jugoslovenski savremenici: ko je ko u Jugoslaviji*. Beograd: Hronometar, 1970.

Rem, Vladimir. „Brodsko 'sedma sila' u kulturnom ozračju“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 4. VI. 1999., 19.

Rem, Vladimir. „Milan Kerdić, Franjo Dujmović, Adolf Dujmić, Tomislav Mesić i Ivan Tomac legende su brodskog novinstva“. *Novi Brodski list* (Slavonski Brod), 29. I. 1998., 8.

Rojnica, Ivo. *Susreti i doživljaji: Razdoblje od 1938. do 1975. u mojim sjećanjima*, knjiga prva: 1938.-1945. Zagreb: DoNeHa, 1995.

[Slav.]. „Uz 50-godišnjicu misništva vlč. Vilima Cecelje“, *Danica* (Chicago), 2. VII. 1982., 4.

Stipić, Ivan; Grubanović, Mirna; Mataić Agičić, Darija. *Leksikon brodskih pisaca*. Slavonski Brod: Gradska knjižnica; Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, 2016.

Stipić, Ivan. „Znanstvene veze franjevačkih učilišta s područja današnje Vojvodine i južne Mađarske s Franjevačkom visokom filozofskom školom u Brodu“, u: *Dani hrvatske knjige i riječi: Dani Balinta Vujkova*, zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanog 7. do 8. listopada 2021., uredila Katarina Čeliković. Subotica: Hrvatska čitaonica; Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata; Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj; Udruga Šokačka grana Osijek, 2022., 188-189.

„Stožernik Ustaškog stožera Hum-Rama Tomislav Mesić preuzeo svoju dužnost“. *Nova Hrvatska* (Zagreb), 7. IV. 1944., 4.

„Svi su ‘demostranti’ oslobođeni“, *Jugoslavenska sloga* (Brod na Savi), 19. XI. 1932., 2.

Šakić, Dinko. *S Poglavnikom u Alpama: 1946 godine (dio uspomena iz veće cjeline)*. Split: Laus, 2001.

Švab, Mladen. „Ciliga, Ante (Antun)“. U: *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 9. VIII. 2022., <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3573>.

„U Bos. Brodu je osnovana hrv. omladin. organizacija ‘Junak’“, *Istina* (Slavonski Brod), 16. I. 1937., 4.

„Ustaški sastanci“. *Bilogora: političko-prosvjetni tjednik* (Bjelovar), 30. I. 1943., 2.

„Uspjeli ustaški sastanci medju narodom“. *Hrvatski narod* (Zagreb), 22. I. 1943., 3.

Uzelac Schwendemann, Stribor. *Dogodilo se jednom u Brodu*. Slavonski Brod: Publicum, 2008., 42.

Uzelac Schwendemann, Stribor (prir.), *Odabrani tekstovi: Josip Koprivčević / Tomislav Mesić*. Vinkovci: Riječ, 2003.

Toldi, Zvonimir. „U samom vrhu broskog novinarstva“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 9. IV. 2021., 17.

Vančik, Vladimir G. „Rad i svečanost V. Hrvatskog Sabora“, *Danica* (Chicago), 10. IX. 1958., 2, 5-6.

„Veliki uspjeh ‘Onduliranog ježa’“, *Istina* (Slavonski Brod), 13. II. 1937., 4.

Vrančić, Vjekoslav. *Branili smo državu: Uspomene, osvrti, doživljaji*. Washington: HB Press, 2006.

Vrančić, Vjekoslav. *U službi Domovine*. Washington: HB Press, 2007.

Znidarčić, Lav. „Križarska organizacija, životno djelo Ivana Merza“, *Obnovljeni Život* 52 (1997), br. 3-4: 251-255.

NEOBJAVLJENI IZVORI

Artuković, Mato; Stipić, Ivan. „Mesić, Tomislav (Tomica)“, u: *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“), neobjavljena biografska natuknica prihvaćena za objavu.

HR, NSK, R-7998, sv. 1667, Ante Ciliga: Pismo Tomislavu Mesiću, Rim, 5. X. 1962., 3 lista, strojopis

HR, NSK, R-7971, sv. 2427, Tomislav Mesić, „Smrt hrvatskog kipara Pavla Kufrina“, Chicago, 1974., 3 lista, strojopis

HR, NSK, R-7971, sv. 2426, Tomislav Mesić, „Smrt fra Ljube Čuvala“, Chicago, 1975., 2 lista, strojopis

Pisma Franje Dujmovića Mati Artukoviću 1993-1996. u posjedu Mate Artukovića.

SUMMARY

**Brod journalist Tomislav Mesić
– a contribution to biography**

More than thirty newspaper titles were printed in Slavonski Brod during the first half of the 20th century. In the mid-1930s, Tomislav Mesić appears first as a journalist, and later as an editor of one of the longest-running newspapers in Slavonski Brod, the weekly *Istina* (Truth). In addition to his journalistic work, his civic activism is known, manifested through prominent work in religious and cultural associations and propagandist work during the Independent State of Croatia. Almost nothing is known in Croatia about his humanitarian and political work during his stay in emigration, first in Austria and then in the United States, about his poetry, as well as about the specific issues of Croatian culture that he dealt with as a journalist for more than half a century. The totalitarian communist system and its characteristic journalism decided to erase Mesić's name from the consciousness of the people to which he belonged. However, the emergence of the sovereign and independent Republic of Croatia and the democratization of the media in it prevented his complete fall into oblivion. In 2003, a fairly extensive biobibliographic contribution by Stribor Uzelac Schwendemann about Tomislav Mesić was published for the first time in the series *Biblioteka Brodski pisci* (Library of Brod writers), in 2016 he received his entry in the *Leksikon brodskih pisaca* (Lexicon of Brod's writers), and in 2021, in the *Posavska Hrvatska* weekly, a short contribution by Zvonimir Toldi appeared. All three works use as sources almost exclusively the material that was available to them in Slavonski Brod. Since the previous writing about the life and work of Tomislav Mesić did not use extensive sources about his work created in Zagreb and outside Croatia, mostly in the United States of America, the author of this paper will use the available sources and material about Tomislav Mesić, as well as on the basis of part of his journalistic works, in order to complete the knowledge about this important Croatian journalist and native of Slavonski Brod.

Key words: Tomislav Mesić, Slavonski Brod, Bosanski Brod, journalism, culture